

1. 2
ახ. 2

ცისკარი

რომი მესამე

1859

დამამუშავრი: წიგნი მეოთხე.

როდებთ თხზულებათა:

- I. — ლექსები სსუა ჭ სსუათა თანმედროეთა მწერალთა.
II. — სურამის ცისე. დ. ჭონქაძისა.
III. — მეფე სოლომონ მეორესე. ვ. ყიფიანისა.
IV. — წიგნი მოწერილი რედაკ-
ტორთან, შესახებ უ. არდ-
ნიანის წასუსის ეებისა. ნ. ბერძენოვისა.
VII. — სსუა ჭ სსუა ანბავი. (ნსე მეორე ბაერდზე.)

რუილისი.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

კარგებთან.

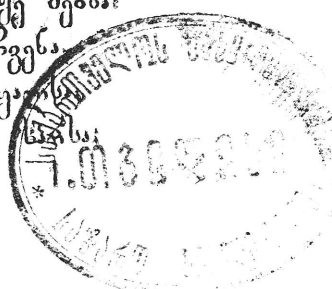
(ზ. შ. მ. ბ. ც. ი. თ.)

281

სიძლიერის კარი ვარასუნე დიდსანსა მეცა:
ფანჯრიდამ გროში ცრიალით ჩემ ფესწინ დაეცა.
სიყვარულის სასლს ვერ მიუღელ მე კარამდისა:
ისე ტყელთ იქ ყუყუუნებდა გროვა ხალსისა.
დავკარ ცისის კარს, სადაც კაცის დიდება ცხოვრებას:

«ქვეითი ხარო, არ გაგიღებო, იქ მითხრეს, კარებს.»
პრომის სასლიდამ კვანისის სმანი მე მომესმოდა:
შე მე იქ შესულა საშიშრათა მეჩვენებოდა.
ბედნიერების სახლის ქვეყნათ დაიწყე მებნა:
შე ვერაფინა იმისკენ გსა მე ვერ მიჩვენა.
ერთი სასლილა დამჩენია ესლა საწყა.
იქაც გამოგვცდი, ჩამოგვრეკავ კარისა

ოქ კი უთუოთ, თუმც სტუმარი ბევრი ჰყავს
 საფლავს,
 ვბოვებ საწყალი ხეძოვსაცა მტირედსა ლავს.

იღია ჭავჭავაძე.

1859 წელს 26 ივლისს.
 ტფილისი.

მეუღაბნო ე.

უღაბნოს, უცხოს, მიყრუებულისა,
 სდ სხივი მზისა ვერ მისწვდებოდა,
 ბნელსა მღვიმესა, მოხუცებულისა
 შინა დაედვა, იქ იზრდებოდა.

დიდი ხანია რაც ეს სოფელი
 მან დაუტევა თვის სურვილით,
 აღუბერა ზეცას ვედრების გელი
 ზ გარდასახლდა იმ ქვეყნად სულით!

თხუთმეტი წელი ყოველ დღე, ღამე,
 მიხლობოყროთ დმყოთსა ევედრებოდა,
 ამათ იყო მისთვის სიამე
 ზ სხუა მას არრა აგონდებოდა.

როდესაც მიღისა მიეცემოდა
 ღიოცვით მამურალი მცირესა უამსა,
 მხეცთ რაღაც ზარი დაეცემოდა
 & ჩაიწყვეტდნენ მუვირაღნი ხმისა.

მიეცემოდა მყუდროებსა
 წმინდა მოხუცა მუდამ ამ გვარად
 & ზეცაიერსა ნეტარებსა
 ცხლად უჭკრეტდა წინასწარ მარად.

დაღმდა: სხივნი მოვარისა სუსტად
 მკლავს განივლიდნენ მუა ტყეს სძარსა
 & ანათებდნენ რაღაცა ბინდად,
 დასცუნდებოდნენ რა მღვიმის ჰარსა.

ამ დროს მოხუცმა დასრულა რა
 თავისი ღიოცვა გულმხურვალებით,
 გარეთი გამოხდა, თავი ახარა
 & ვარსკვლავს სჭკრეტდა ბნელის თვლებით.

სიაშოვნებით მოვასკესა
 იგი უჭკრეტდა ვარსკვლავთ კრებსა
 & წმინდა ძამა ბნელსა დაძესა,
 მათშიდ ჰხედავდა ღუთის დიდებსა.

ქარი, ტყე, კლდენი, მათც მდუმარებდნენ,
 მდუმარებდნენცა მხეცნი მოისანი,

ისმენდენ, თუ ვით გადმოდიოდენ
ჩინდა მოხუცხედ მადლნი მღუთისანი.

დიდხანს უჭკრეცდა მოხუცი მამა,
ენატრებოდა თვისი სიკჳდილი,
უცუბ უკნიდამ ხმა შექოცება
ჲ დაინახა შორით აჩრდილი.

ჭრითოღვიით თან ჲ თან მიუახლოვდა,
ჲ რა მოვარემან სხივი მიჰჳანა,
ახსმულთი მძვლები უსხეულოდა
ვანდვომილის წინ გამოაჩინა.

მეყუდებნოე მტარედ შეწყსდა,
დაიბრადა მან აჯვარის სახით,
ღუთისა სხეულით მერმე მიბრუნდა
ჲ ეს შეჰყვირა მის მამაცის ხით:

«მოვარეულად მივის ღმერთი აჯვარს ცმულთი!
მის ძალით გვიიხავ: მიიხარ, რას შეურები?
აგოაგობებითი ხარ ბოროტი სულთი
ჩემ შესატყნად? ცევალით დაშვრები!»

«რახივს მოხუცხარ ჩემსა მღჳმესა?
ან რად მიძულოებ აქ მეყუდროებას?
ვანკედი ჩემგან ამაგ ღამესა,
აჯვარსცმულთის სახით არ ვაძლევ ნებას!»

„წმინდა მამო ნუ აღშუოთღები!“
 ცრემლით მიუგო ხელოს ძირდილმა,
 „ვისც შენ ესაგ მას ვევედრები
 ჭ დღეს მოგმართე შემსორღე შვლიმა.“

მცა შენსავით მოკმორღი სოფელს,
 მაგრამ ლტოლვის გზა სხუა ჭ სხუა: არის
 შენ ნაცვლად ელი იქ სასუფეველს
 ჭ ჩემი გული მას ვერ შეხარის!

სასტიკე უწყოლომ, ოჰ! სიყვარულმა
 მოხუც ძეო, მაჭკნო შე ასე უხნოდ
 ჭ სიყვარულით დამწკარმა გულმა
 სოფელს მოშორღა, ვანღვა უღაზნოდ.

ორი წელია, ცანჯვას ვითმენდი,
 იქა ვსცხოვრებდი ჰე! იმ მღვიმეში!
 ჟარვით შენს ლოცვას ცუვილით ვისმენდი,
 ვერა რა ვპოვე მათშიდც ნუგეში!

სიყვარულისა დიდა ძელია!
 ის სძლევს ყოველითა თუჩემე მამო,
 არ ვაწყოზა მას სხუა წამალი
 ჭ ყოველი ცდა არის ამაო!

შედავ წმინდაო დამწკარ, დამჭკნარსა
 სიჭაბუკის დროს, ყვავილიოვანს უამს,

ვით დავემსგავსე ცოცხალი მკუქდარსა?
 ვით არ შევბრალდე ვინცა დამერთი სწამს?

«მოძიახუთოვდა სიკუდილი ცოდვილს,
 დრო არს მამო, აწ მაზიარე!
 სული მიხსენე მე შემცოდე შულის
 ჭ შენს მღვიმეში მკუქლარი დამოვარე!

«მე ოხლოდ განულო ესე სოფელი,
 არავინ მჩიება აქ ნათესავი,
 მოხსენებასა არვისგან ველი
 ჭ ჩემთვის ყველა შენვე იყავი!

«ეს მეთექვსმეტე წელიცა მიდის,
 რაც მამა ჩემი სოფელს განშორდა,
 მის შემდეგ მისი არავინ იღის
 მოკუქდა, სად არის, რა დამართო?»

«მისის მკვლავრითა დედაცა მოკუქდა,
 შემდეგ სიკუდილი ეწვია ჩემს დას,
 მისი ჩანგები ჩემს ძმასაც მოხუდა
 ჭ ეხლა მეცა ვნახავ მათ ზეცას.»

თანა ვრძნობითა დიდხანს ისმენდა,
 მოისმინა რა უცებ შემრჩუნდა;
 რაღაც ტანჯუასა წმინდა ითმენდა,
 ბოლოს იყვირა ველარ დამოქდა:

«შენ ხარ მე ჩემი! მე ვარ ის მამა!
 მე დაუტყვევებ მანგრე სოფელი!
 სხანს შეგვხვედრა ერთად ზეცაში,
 მო, შვილო ჩემო! მომხვიე კელი!»

ახე შეჭყურა მას განდგომილმა
 ჭ მსწრაფელ წილსა თვისა მიიპყრა;
 მამაცა თვისი ცნო რა შვილმა,
 ველშიდ შეაკვდა, ამ სოფელად განქრა.

დიდხანს მოხუცმა ცრემლი იყარა,
 გაუახლოდა რა შმობლისა გრძნობა,
 ბოლოს ცინდში თავი ახარა
 ჭ ღმერთს შესწირა ცრემლითი მადლობა

«დედამო ღმერთისა აჰა! იხილე
 სიყუარულითა უწყოლო მსხუშრბლი!
 ჭ სატანჰველსა შენ განატილე,
 მისა შენისა მადიდებელი!»

ღ ჩემთვისა აწ კმარა ესე,
 ვარდმოძვილინე შეცა სიკუდილი,
 მისა მახლობლად ბინა მიწესე
 ჭ მიიზარე ცოდვილი სული!»

ოდეს წარმოხიქუა ეს ტკბილის გრძნობით,
 დააკუდა შვილის ცივსა სხეულსა

ჰ ნათლის სვეტნი ღმრისა განგებით
გადმოეფინენ ცით კურთხეულსა. —

წ.

1859 წელსა.

მ-სა გიორგიობის -გგს

ს. მეტეხბურგია.

სურამის უბე.

(გუდაბნო ხემს მისაგებს.)

ამ ზაფხულის, — იმ საშინელ სიციხეში, როდესაც ქალაქში მცხოვრებნი ეძებდნენ სიგრილეს ქალაქის გარეთ, აქ რამდენთამე ყმაწვილთა, რომელთაცა რიცხეში ვრიათიქსნი უმორჩილესი მოხმსახურე, დადეს პირობა მთელ ზაფხულის ყოველი საღამოს შეყრა რიყეზელანხიხატის ჩსწკრივ ჭიქდროების გატარება ვარგა შუალამემდინ. იმ პირობაში, სხუთა შორის, იყო ერთი მუხლი, რომლითაც შორივე პირს უნდა ეთქო ერთი მოთხრობა, ანუ ანდაზა, ანუ რაც უნდა რა ჩუწნი საქართველოს ცხოვრებითგან.

იყო ერთი იმ მძევნიერთა საღამოთგანი, რომლითაც, სიციხის ვარდა, ისე მდიდარია

ჩუშნი საქართველო. ყმაწვილებმა ის იყო
 იბანეს ზოგი ჩაის მიირთმევდა, ზოგი
 იცოდდა, ზოგნი შემოხვევიყვნენ ზე ყურს
 ყუდებდნენ დ. ბ., რომელსაც ძუხუხვდ ელო
 თარი, ყურადღა ზე დაბლა ხმით დალიღინებ-
 და. შემდგომ რამტყენიმე ხანისა, როდესაც
 ყველა მიირთვეს ჩაი ზე ბიჭები შეყუდებენ
 ვახშამის მხედებს, ყმაწვილებს მოაგონდათ
 რო პორიგეს ჭერ არ აესრულებინა თავისი
 რიგი. მოიკითხეს პორიგე, გაძოჩნდა, რო
 რიგი გათავგებულყო, სთხოვეს ერთს, სთხო-
 ვეს მეორეს, მაგრამ არავინ არ მიიღო
 თავისზე ეს ვადლებულება. მივარდა საქმე
 ჩილის ყრახზე ზე ერთი ჩუშნავანი ჩამოდგა,
 მსაქო: იჩილო, ბიჩილო, მომანო ზე სხუანი
 ზე დაბოლოვა ნიკო დ-ზე.

—ოჰ! ნიკოს გაყმარაგოს, მოგვიყოლაძეს,
 დაყმახეს სყო ყველაძე.

—ყუცროათი ყმაწვილებო, დღეს მამა-
 ტივეთ, თქუშნმა მხემ არ ვიცი რა ვსაქო,
 არ მოკმხედებულოვარ.

—ეჰ ნიკოგან! ახსენე ღმერთი ზე დაი-
 წყე: იყო ზე არა იყორა თქო ზე სხვას ღმე-
 რთი ვიშველის გარჩმუნებ! ყთხრა დარი-
 გებით სიკოძე.

—მაშ კარგი, სმენა იყოს ზე გაგონება,
 ზე დაიწყო.

I

აი, აი, გლეხთაც კარგა ქალიძა!
 სოფლებსაც სედა? აქვს ხლა გული
 სოფლებსაც იცის, ჭსტან, სოფლებსაც
 ზგნ კა
 ა

აი, ის სახლები მუხრანზე: ცონიანთი არის, ხედავთ? ზე გაიძვირა ველი მუხრანზე: ცონიანთი სახლებისკენ.

— დაახ, დაახ, ვახტანგო, უპასუხეს ყმა-წვილებმა.

— ეხლა ის სახლები დაქცეულები არიან, არ ვიცი რათა. პატრონები ყურს აღარ უვლებენ, გული აუცრუვლათ იმათზე, მაგრამ მაგათაცა ჭქონდათ თავისი დრო; ერთხელ ვგენიც იყვნენ პირველი სახლები ჩვენ ქალაქში ზე ყოველი ქალაქში ჩამომსვლელი ყოყოთი ნახადა ამ სახლებსაც სხვათა შორის. მაგრამ შოკოთდ ეს სახლები არ იყვნენ ჩინებუონი, აშბობენ, რო იმისთანა ტანოვანი, ლაძაში, ზდილი ზე ჩაცმული მოსამსახურები არსაიდგანარ გამოვიდოდნენ, როგორც იმ სახლებითგან. თითონ ველმწიფეს თურმე შურდა იმათი მსახური: ამ მსახურთაგანი იყო ვინმე დურმიძანი: ძალიან ყოჩაღი ზე

ღამაში ყმაწვილი კაცი, მუხრანბატონის
ნახარი ჭქალი გულის ვარდი, სიყვარული
გოგო მუხრანბატონის შეუღლისა. მე ისე
ვერ აღვწერ ამ გოგოს სიღამაშეს, როგორც
ცხოვრებული ჩემი გამხდელია, რომლისაგანაც
გამიგონია ეს ანდასა, ჭ ამიტომ დაკანებებ
თავს ალვის ხესავით ცანი, შავი გიშრისა-
ვით თვალები, ბროლის შუშა თითები, ერთი
სიტყვით სიკო შენ კაცოზე ყურო ღამაში!

— ვარდი, იმათ შეყუყვარდათ ერთმანეთი,
სხუა? ყმასუხა სიკომ.

დახ, შეყუყვარდათ ერთმანეთი ისე, რო-
გორც აღმოსავლეთში მცხოვრებთ შეყუ-
ღიანთ სიყვარულია. მაგრამ უკატრავდ, შე-
ყუყვარდა მხოლოთ გულის ვარდს, დურ-
მიშხანს რომელთ არ ყვარებიყო შეკიცვობთ
შემდგომ. საწყალი გულის ვარდი
სულით ჭ გულით, მიეცა თავის სიყვარულ-
ისა. იმისთვს ვარეშე თვის სიყვარულისა
აღარ იყო ცხოვრება. რამდენჯერ ეს მტკ-
ვარი ამ ადვილს, სდაც ეხლა ჩუქს ვიხი-
ნობთ იყო მოწამე იმათი სიყვარულისა.
საწყალი ქალი რას მოიგონებდა, რომ იმის
დურმიშხანს ამ დროს, როდესაც ის ელო-
პირავებოდა თავის სიყვარულს, გულში სული
არა ჰქონდა სიყვარული ჭ ეძებდა შემთხვევას
მოხერხებით ეოქო იმისთვს თავისი გულის

მასუხი.

ერთხელ, როდესაც ჩუშყლები: მებნ
დურ. მ. მხან ჰ გულის ვარდი შეიყარნენ აქ
ჰ ლომარავიბდნენ თავიანთი მოძაგლი ცხოვ
რებაზე, ამ დროს უყურადყოთნად დურ. მ. მხანძა:

— იცა გულოჯან, შე სადაური ვარ?

— რა ვითხუა არის? ვიცი.

— შე ვარ იმერელი, წყნეთლიანთი ყმა,
ფერე, როგორც შენ იმისთანა გოგოს სა
ყვარელი დედის ერთა შვილი.

— ახლა რა უყვო, იმიტომა ხარ ვარდი
ჩემო საყვარელი.

— ღიან, მაგრამ იცა შე აქ როგორ
გადმოვედი?

— არა, არა, შითხარ გეთაყვა.

— ერთხელ ჩემი ვახიანდელი ბატონი ბბან
დებოდა იმერეთში მაშინდელ ჩემ ბატონთან
იმ დროს, როდესაც ისენი ეწვოდნენ ქვიფს,
ავი მომიხდა შე შესვლა იმ ოთახში, სადაც
ისენი ისხდნენ, ჰ რაღაც ჩემი უბედურების
წერა იყო მომიწონა მუხრანბატონმა ჰ მა
ქო. ის იყო, ჩემი საქმე ვათავლა; მეორე
დღეს, რო მოდიოდა შინ მუხრანბატონი,
იმისი ბიჭის ცხენს უკან შემომიხვეს ჰ
გამომავოლეს უკან. საწყალი დედა ჩემი
რა ნაირად იკლამდა თავს უნდა ვენახა გუ
ლოჯან, ძიული ქვეყანა ზედ დავლო, მაგ-

რამ ვერ დააყენეს. მე ტყუტყუს, მაკვირდა ის მწუხარება, რა ვიცი, რომ ის იყო უკანასკნელი ჩემი ნახვა დედისა. რა გამოვსცადე შემდგომ იმისა, შენ ვერ წარმოიდგენ ვარდო. ზე რა არ გამოვსცადე? შიშში, წყურვილი, სიცივე, ცემა დატყუება ზე სხვა ბევრი ამ.სთან გამოვსცადე თქვენს საქართველოში. ვინც რასმე დააშავებდა, ყველა ჩემი ბრალი იყო: ვინ რა მოიპარა? იმერელმა. ვინ რა გატყუა? იმერელმა. ვის დასტინიან? იმერელის ბიჭს. ვისა სცემენ გაჯავრებულთ გულზე? იმერელის ბიჭს. ვის გასაჯავრებულად სთქონ იმერელების დასტინი ანდაშები? იმერელის ბიჭისა. მე ვარდო! ბევრჯერ მიგშია დმერთი ჩემი გაჩენისათვის, ბევრჯერ მიტირნია მწარე ცრემლითა, მაგრამ ვინ იყო ჩემი ნუგეშის მცემელი? არა ვინ. თუთ დმერთი — ეს ყოველად უმოწყალო ნუგეშინის მცემელი არ იყო ჩემთვის, იმისთვის რომ არ ვიცნობდი იმას. ასე ჩემო ვარდო, სანამ შენ გავიცნობდი, ერთი ვატი არ მყოფოდა, რომ შემეჩვიოდა ჩემი გულის დარღვები.

— რა საჭიროა ეგ ლაპარაკი, დაანებე თავი, შენი ვარდო გიბრძანებს, ყუიხრა ვარდო ზე აკოცა ერთი იმ გვარად, რომ გორც კოცნას ბევრი ჩვენგანი თავის სიციცხლოეში

არ ეღიროსებიან... ბედნიერი ღყრმი მისან!...

— ოჲი ღყრმი მისან მე რა მოვიგონე? როცა ჰგვარი დავიწერეთ, დავეთხოვეთ ჩუშნს ბატონებს ჭ ერთი სემი თვე წავიდეთ თქუშნსა, რა ნაირად გავხარდება სჩყალ დედა შენს?

— იმიტომ ყუფრო იმაზე, რე მიყუყვან ჩემს გულის ვარდოს, არა?

— ჰო იმაზედაჲ.

— შემრე მოვალეთ დედა ჩემისგან, თუ ისევ ცოცხალი მაინც არის, შემრე ჩემო ვარდო? დაფიქრებით ყუხრა თყრმი მისანმა.

— შემრე რა? შენ დაიწყებ ნაზირობას, მე ჩემს საყვარელ ქალბატონს დაყწყებ მსახყრებს.

— შემრე წაჲა დრო, გავკიჩნდება შენსავით ლამაზი ბიჭი, შენ გაზდი დიდი ამბით, განა გეყვარება ჩუშნი შული გულო?

— ძრიელ, ძრიელ, სჩქაროთი სოქო ვარდომ.

— წარმოვიდგინოთ, რე ერთხელ მოვიდა ვინმე ჩუშნ ბატონთან ჭ სთხოვა ჩუშნი შული, რა იქნება მაშინ?

ამ ვითხვამ შეაკრითომა გულის ვარდი, სჩყალს არას დროს არ წარმოედგინა, რე შესაძლოებელი იყო წაერთოთი იმისივს შული.

— ეგ არ შეიძლება; ქალბატონი სადა

შეაგს, ვანა ჩემი ქალბატონი ისე დამივიწყებს? არა, ეგ არ იქნება, რამტენსამე ხანს შემდეგ სიქო ვარდომ ჩაფიქრებით.

—წარმოვიდგინოთ, რო შენი ქალბატონი იმ დროდინ მოკუდა, იმის ფეხს ხულო არ უყვარხარ, მაშინ?

—ოჲ! ეგ არ შეიძლება, ღყრმიშხან, არა! უწინ დღე დამელიობს.

—ქვეყანაზე შეუძლებელი არა არის რა. არა გულოოჲან, სანამ ჩქსნ ბატონის ყმანი ვართ, ჩქსნში ბედნიერება არ შეიძლება. ყოხარი შენ ქალბატონს, რო თუ შენი ბედნიერება უნდა ჭ ვწყოლობს, მე გამანთავისუფლობს. ყოხარი, რო ყმისოთი ჯგვარს არ იწერსიქო.

შემდგომ ამ ღობარაკისა გამოვიდა ერთი კვრა ჭ შეყვარებულნი აქავე შეიყარნენ. ღყრმიშხანს ედჟა უბეში განთავისუფლების წიგნი.

—ახა ახლა ჩემო ღყრმიშხან! აკი გითხარ, რო ძვლებს არავინ ვაგვიყიდის მეთქი. ახლა ჯგვარი როდის უნდა დავიწყოროთ?

—ჯგერ ასე ჩქარა არა, ჩემო ვარდო, მოითმინე, აჩქარებით სექმე არ ვაკეთდება.

—ახლა რაღა მიზეზი იბოკე, ჩემო ბრძენო, მოითმინე ჭ მოითმინე, ხან რას მოიგონებს ჭ ხან რასა.

— რა ვქნა, ჩემო სილოცხლე, ვიდრეც დამცინი, რომ შენი ბედნიერებისთვის ვზრუნვამ. ასე ვგონია შეკვი არა მსურს, რომ ჩქარა დაგიძახო ცოლი, ჩემო ფურჩქნალო ჯარდო, მაგრამ დროება იახოვს მოთმინებას, შემდეგ ჩუქნი ბედნიერება აუჯიო სუყუძველიანი აქნება.

— რა, რა, ახლა რაღა მოიგონე მოთხარი ჩქარა.

— ჯარდოჯიან, ნუ ვაძვრობ, მშუდობიანთი დამავლე ყური, შენ თითონ გაძამართლებ.

— სოქვ, სოქვ, ჩქარა!

— ჯარდოჯიან ეხლა თავის ყუჯოები ვართ, მართალია, მაგრამ იცა, რომ რაც შედ ვგატვია, ამისი შეჭი არა ვვაქვს რა?

— რა ყუჯით, შენ ინაზინგე, შე ჩემს ქალიბატონს ვემსახურები, განა ვერ ვიცხოვრებო, აქამდინ როგორ ვსცხოვრებდით?

— არა, სანამ ჩუქნი, ჩუქნი იმდენი არ გვექნება სცხოვრებელი, რომ სხვის თავ დაუკვრელოდ ვიცხოვროთ, მანამ ჩუქნი განთავისუფლება, განთავისუფლება არ არის.

— მაშ რა უნდა ვქნათ ჩემო დურამიშხან? თუ დმერთო!

— შენ არაუგრი, შენ, შენ ქალიბატონთან უნდა იყო, შეკვი, შე უნდა ჩავადე ვი-
3.

შეშავო, რაც იქნება, რითაც იქნება. ღმერთი მომიძვრობს გეოს, ჩემო ვარდო, წ'აგნი ვალო, ვნები ზე რაღაცენამე ველობა. წ'ავლო ვიძოვნი ფულოს, ვავძლადრდები ზე ახე მოვლო შენობ. ოჰ! რა ცუბილოთ ვაკოცებ მამან ჩემო სიკოცხლო, დაუჭინა თავი ზე ავოცა ცუბილოთ თულოებში.

— მამ ვარდი, თუ შენ ვინდა ვგრო, მე რა შეთქმას, როდის ვინდა წ'ახვიდე? ნაღულონათ ჰვიბა ვულოს ვარდომ.

— ბევრი ცდა აღარ უნდა, ყოველი სართი დავჯანგულოთ ავკანებს ჩემს შეერთებს. სჯობა ავხმარდე ხვალვე წ'ავლო.

— ხვალ, მამ ხვალ წ'ახვილო. სწყალიო ჩემო დურმ. მხან! ვინ მოვივლის უჩემოთ, ვინ ვავირვცხს, ვინ დავიკვრებს, ზე ან ავოთ რო ვაშხდე ვინ მოვივლის? აჰ! ზე ავოცა შეხლოზე. ავოცე, ცუბილოთ ავოცე სწყალიო ვულოს ვარდო, ვანავრძელო ვე ღობარაჯე, ვე არს უკანსენელი შენი შედნიერებს სართი, ამის შემდეგ შენი ვირიდვან აღარ ამოვა სიტყვა სიყვარულისა. ახ, რა შედნიერი იქნებოდა, რო ვსლო მოძვედარიყო ვარდო, მიტეკების სიტყვა ვავგვხე, უძანვო სიყვარული ვულოში, ვით უძანვო ვამწვალის ძილი, მიძვი იქნებოდა შენი სიკვდილი ზე ბევრნი ჩამოავდებდნენ დაბნ.

სრემელის შენს სიჯიჯივსე, მგონი შემოე?...
 მგონი რაი უნდა წ'ვირბინოთ წ'ან.

მეორეს დღეს დურმიშხანი ღამისათ მორ-
 თყუა, ვერსხლის ყანწყათ, შევერსხლიაღია
 აღრალით შევეშდყო, ვარჯა შავი ცხენით
 ვკადა ქალაქათგან. შემდგომ წ'სკოლსა
 სწორეთ ერთი თვის ყვან დურმიშხანა გამო-
 გზავნა წ'ივნი გულის ვრდოსთან ჭ შემდეგ
 თათქმის მივლი სამს წ'ყლიწადს ყოველი
 თვეს უკზავნადა ვრდოს წ'ავნებს, რომელ-
 შალს სწ'კნდა ყოველითვის თვეს ჩქარა
 მოსვოს.

შევრმა წ'ყლიძი ჩიარა ამ სამს წ'ყლიწა-
 დში, შევრა ცკოლოება მოხდა ქვეყნისზე,
 არ შეატყუა შხალოდ გუთა ვრდოსთ.
 იქ ასევე ასე ერთი წ'მანდა სიყვარულია
 დურმიშხანას, როგორც მარვევოს დღეს
 მათის გატარებებისს. ვრდომ შეინება წ'მან-
 დათ თვესი სიყვარულია, თუქდა, რა ვარ-
 შაკებოდენ ჭ თხოულობდენ შევრა ვარჯნი
 ვაქანი. დურმიშხანი რადის აკუთება ამ დროს?
 იმან მეორე წ'ყლიწადს შემდგომ ცკილის
 წ'სკოლსა დიდის ანათი დაიწყოა შევრა
 სურამში ჭ შევიდა ზედ სიძელ. ჭ აი ყრახელი
 სამს წ'ლის შემდგომ ქალბატონმა დაუძება
 ვრდოს ჭ ვარდო რა მოვიდა, ყბძანა მოტანა
 სარვისა. ვრდომ მთხოთი სარვე. ქალბატონმა

გაიხედა სარკეში, გაისწორა კაკები, ლეჩქა
 ჭე ყუხრა ვარდოს.

— კიდევ ლამაზი ვარ განა ვარდო?

— ლამაზი, ძრიელ ლამაზი ზმანდები
 ჩემო სიციცხლე. შენამც გენაცვლებიან რაც
 ქვეყანაზე ლამაზი ქალები არიან, უბასუსა
 ვარდომ ჭე ავოცა კვლზე.

— რათა გოგო, შენც ხო შივ ჩაძევები,
 შენც ხო ლამაზი ხარ.

— განა შეკვი არ შეკადრება, მე ყუხრო
 არ უნდა გენაცვლო, ჩემოდენათ ვის ყუჯარ-
 ხარ.

— კარგი, კარგი, ჩემო ვარდო, შენ
 კარგი გოგო ხარ ჭე ლამაზიც ჭე იმიტომაც
 ბევრნი გთხოულობენ.

— ეჭ, რას მიბძინებ შენი ჭირიძე ქალ-
 ბატონო, დაიცადეთ თუ ღყრძინახან
 არ დაგაბეზლოთ, დიდილით ყუხრა ვარდომ.

— რო აღარ მოვიდა შენი ღყრძინახანი,
 მოდი ჭე თავს ნყ დაანებებ, რო დაგივიწყა,
 მე ვავიგონე მათომც სხუც შეგროთს ჭე!

— რა არის ქალბატონო, სულთ მადითი
 მაშინებთ, შეიროთ ჭე შეიროთს, ვაცა იმა-
 ზე ხო არ ჩამოვიდებყუთა, მე ჩემი ბედი
 არ დამეძალება.

— ჰო, ევ მიყვარს ჩემო ვარდო, აღნათ
 ღყთის ნება იყოთ თქუშნი ცოლიქრობა, აღნათ

ერთმანეთთან იქნებოდით უბედურნი, რო ღმერთმა განგაშორათ ერთმანეთს. მოითმინე შვილი, ჭ ღმერთი შენი მოთმინებისთვის ისე გაგაბედნიერებს, რო ღყრმიშხანი არა, იმაზე კარგების ღაგნ ტრიდნენ.

ეს სიტყვები ვარდომ მართალია ვერ გაგონავი რისთვის იყვნენ ნათქვამი, მაგრამ შეტყუო, რო ვარგს არს მოსწავებდენ. მართალია ვარდო არ წარმოიდგენდა, რომ იმის ღყრმიშხანი უორგუყობდა იმს, მაგრამ ყვონა, რო ის ან ტყუევი ჩავარდნილი იყო ჭ ან მოძვედარიყო. ამისთვის, შეეშინდა რა უბედურებისა, უნდოდა ვერ არ შეეტყუო სრუყოებით, ჭ გადაესხუფერებინა სიტყუა, მაგრამ გუელმა ველარ გაუძლო ჭ ისე აჩუშა თავი ქაღიბატონს, მითომც რა ხეც ის ყუბნებოდა ისე უროხილით იმან იცოდა დიდი ხანია.

— რავენა ქაღიბატონოჟან, რაც ღუთის ნება არის ის იყო, თქუს ვარგათ ზმანდებოდეთ. აღნბათ ჩემი წერა ვსრე იყო, რა ყუყო უნდა მოვიომინო.

— მამ იცა რაც უნდა ვითხრა?

— ვიცა ქაღიბატონო, იმ ღღეს შევიტყუე, მაგრამ არ ვიცა როგორ ყოფილა საქმე.

— რაღა როგორყოფილა შვილი, აი იმის წიგნი, შე მესოდები იმიტომ ვერ ვითხარი

აქამდინაც. ნუ იწუხებ შველო, ეხლოც შენი
თავი ჩქვნიძა აზნაყრძა მთხოვა.

სანამ ქალბატონი ამას გუჴნებოდა, ვარდომ
დაუწყო ვიოხვა ღყრძიშხანის წიგნს, მო-
წერილის სურამითვან. აი სწორე შირი
იმ წიგნისა:

«ჩემი დიდი ქალბატონი თავადი წერეთ-
ლის ქალი შირიამის დიდი მუხრანბატონის
«მეუღლის ჭირი მოსცეს ღმერთმა მის უკა-
«ნახუნელ ფეხის შტვერს ღყრძიშხან წამა-
«ლოდეს. შემრე ამას მოგახსენებო, ჩემო
«ქალბატონო, შენი ჭირიძე, მე თქუშნითვან
«რო წამოკვედი გაჭრობა დავიწყო, იქით
«აქეთ დავდიოდი, ჩემ გულოში ვანბობდი,
«რო ცოცა რა ფულოს მოვაგროვებ მეოქი
«ჭ შემრე წავალ ჭ ჩემოვს ვიცხოვრებ მე-
«ოქი, არც ბატონს შევაწუხებ ჭ ვარდოსაც
«ცოცა რამ ექნება მეოქი; მაგრამ ცოცა
«ფულოებს რო მოყუარე თავი ჭ წამოსვლა
«დავაპირე ერთს ღამეს დავრჩი სურამს ავა-
«ნდილოანთ ეძახიან ერთი გლეხკაცი გახლამს
«იმასთანა. აქ ჩემი აღა, რომელმგდაც
«ვარდოს ვწერდი ხოლომე წიგნებში, ის
«ჩამომეკიდა, რო არ იქნება, რო იმ კაცის
«ქალი არ შეირთოთ, იმის ნათლყოლი იყო
«ჭ იმიტომ უნდოდა იმისი გათხოება ჭ
«მეც ხათრი ვეღარ გაუტყეს ჭ იმ კაცის

ქალზე გვერა დავიწერე ჭ ზედ სიძედ
 „მეველი. ასე ჩემო ქალბატონო! ხარემ მ. ნ.
 აღოდა, რომ ვარდოზე დამეწერა გვერა,
 „მეგონამ აღიბოთ ღუთის ნება არ იყო. ახლა
 ჩემ მივიერ ვარდოს ყუხარით, რომ ვარდი
 „ვ. ცი ითხოვოს ჭ რა უნდა ჩემგან მოით-
 ახოვოს. სხუა თუ ჩემს ანბავს ივითხავთ მშ-
 დობით ვახლავართ. ვხლო ერთი ბიჭი მეველია?

იმ საათს მუხა რომ დასცემიყო, ასე არ
 შეგნობოდა ვარდო, რომ გორც შეგნოთ ამ
 წიგნის წაკითხვის შემდეგ. კითხვის დროს
 იქამდინ რომ მივიდა სადაცა დურამი მხანი სწე-
 რდა თავის გვერის წერასა, თვალგები დაუ-
 ბნელდა, ვეღარა დაინახნა ჭ მიეშო ცახტ-
 ზე. მარგვენა ველოზე დახლობილი, თავი
 ჩამოვიდებოდა, საშინელი ყვითელი ვარდო
 გვანდა წყხილის სტატყეს ჭ იყო ჭეშმა-
 რიტად მშვენერი, ასე მშვენერი, თვით
 ქალბატონმა რომ დაინახა გულმა არ გაუ-
 ძლიო ჭ ავოცა მუბოზე.

— ვარდო, შვლო, გოგო, ვარდო, შირ-
 გვერა დავიწერე შვლო, შეგნოთ მოით ვუბ-
 ნებოდა ქალბატონი ჭ ყსრესდა ცხვირის
 ნესტოს ჭ ყურებს, — გოგოებო! ბიჭებო!
 ვინა ხარო მანდ მიშველიო!

ამ სმაზე რამდენიმე გოგო შემოვიდა ჭ
 იმათი მეტადინებოთ, რამდენიმე ხანს უკან

მოხრუნდა ვარდო, გახილა თვალები ჭ ამო-
იოხრა.

— ზარფკარი დაჩერე შვლო, დმერთს
შეებგეწე, რო მან განაქარვოს შენი შწ'უხ-
რება, არიგებდა ქაღობატონი, მაგრამ ვარდოს
არ ესმოდა იმისი დარიგება. ის ციროდა
შწ'უხრეთი.....

საწ'ეალი ვარდო, შესანდობარი დავლი-
თი ყმაწვილებო, დღეისოვს ეყოფა.

— ვინც არ დლიოს, დაიძახა ყრამა ჩუშ-
ვანმა.

— აგრე იყოს!

— ვიდევ განაგრძელოს, დაიძახეს სხუათა.

— ვიდევ რაღა იმავე დღეს ენახათ, რო
გუთის ვარდი რაღასც ჩუქათი ელაძრავე-
ბოდა ერთი განაქმულოს შვითხავს.

რამტყენიმე მიხუტის შემდეგ ვახუტმა დვი-
ნომ ჭ ცხონებუთა აღიქსანდრე ჭავჭავაძის
ლოქსებმა დაეჩეყეს ყმაწვილებს ვარდოს
ღ ისიც რო უნდა დაელოათ იმისი შესან-
დობარია; ახლოვებდას არ ახლომს სიკუდილი
ღ ეჭვპრება ისიც, რაც მოავტონებს იმას.

II.

მეორე დღეს ყმაწვილები შეიყარნენ
ჩუშკულების წინ ჭ როგორც რომ მოვიდა

ნიკო მონათხიჯებს განგრძობლებს; მაგრამ რად-
განა? ნიკოს რიგი აღარ იყო ის აღარ
ანზობდა. მოიკითხეს მორიგე, გამოჩნდა, რომ
სიკო ე-სა უნდა ვიქო. სიკომ ბეგერი აღარ
ათხიჯინა, ჩივიდა ქუდი, მოიკვცა, მოით-
ხოვა ყურადღება ჭ დაიწყო:

—ახლა ყმაწვილებო, გახორკო ცოცხად
ყვან მივბრუნდეთ.

—დახიეთ ყმაწვილებო! დაუძახა ალექ-
სი ბ-მა, რომელსაც ჰქონდა ხასიათი სულ
შველია ახრბე ვიქო რამ წინაღობდებოდა, რომ-
ღისთუნა? ჩქარა დავრქვით იმას სანდელია
ფაღოთსოფონი.

—თუ არ ვსტყუი, დაიწყო ისევ სიკომ,
მგონად დაუბრძახანი, ჩქარა ვარდოს სევე-
რელი, ყუადმა ნიკომ გაუძო შირა ვსაშე
ქალიძას ვარეთ. ქალიძითგან რომ ვაკიდა
დაუბრძახანი... მაგრამ მოითმინეთ მოგახ-
სენოთ იმისი ჩემომეგობობა.

—ახლა შენ თვითონ დახიავ ყუახად ალექ-
სიამ.

—ვარკი ალექსი, თორემ აღარ ვიტყვ.

—ალექსი! ხო ვახსოვს ვარკი, ის
ყანწი ისევ ცოცხალია, დაუძახეს ყმაწვილებმა.

—ჰო, ვარკი მემრე?

დაუბრძახანი იყო მე ვარკი აღამ ჭ ვესა,
მემრე ნოე ჭ არ ვიცი ვესა ჭ მემრე რაა.

გორც თითონ ყუიხრა ვ'რდოს წყნეთლიანთ
 გოგოსი, ჭ იძვეე წყნეთლის მკლას მკ-
 ლი. ღყრმიშხანის ღედა იყო ისე ყუბდყური,
 რო მოეწონა თვრამეცა წლის წყნეთლის
 ვაჟს ჭ იმის შემდეგ გაჩნდა ღყრმიშხანი.
 თუთ სახიერი, მსგავსი ცოტათ წყნეთლისა,
 კეთილი ზნითა, ჩისძული ყოველითჳს სყუ-
 თათ, ღყრმიშხანი იყო საყვარელი თუთ ღი-
 ღი ზატონითჳს ყუპანსკენელ ზიჭაძღან ჭ
 ვინ მოიგონებდა, რო ზატონი გამომეტე-
 ზდა იმას გასაცემათ. ჭ იძისაჳს მეორე ღღეს,
 როღესც შეიტყეს, რო მყხრანზატონისაჳს
 მიყრომევიარ, ისე შეწყუბდენ ყველანი,
 როგორათჳც თავის მკლახე, ანუ მძახე.
 ისტორია არ აჩვენებს, რა იყო მიზეზი ღყრ-
 მიშხანის ისე აღვილათ გამეტებისა ზატო-
 ნისჳს, იმიტომ რო როგორც ატყობდენ
 შინაყრები ზერიკას ყუყვარდა ისი ჭ ზეგრ-
 ჯელთ ყოამაშებოდა ხომე ჭ ყუყვარება, ეს
 სიყვარული გამომჩნდა სხუათა შორის მაშინ,
 როღესც ღყრმიშხანს ამორებდენ ღედას.
 ანზობენ ვითომც ღიდ ზატონს მარჯვენა
 ყუთვაშმა დაყწყო კანკალით ჭ თუბლებზე
 ცრემლითიო რატც დაუნახესო. მოსამსახყ-
 რენი, რომელნიცა ყოველ შემთხვევაში
 ეძებენ დასწყის მიზეზს, ზიობდენ ორ
 მიზეზს იმის ვაცემისსა, ზირველს, რო მი-

თომ ბატონს უნდოდა ჩეგონებთან შჯობათს ეთხოვებოდა ურთიგობა, რომელთაც გამოვიდნენ ვიღაც კვამლითგან, ზე მგონე ვინამღ უნდოდა დაესხა დაურძმანის დედა იმისთვის, რომ იმან გახედა ამიგობა ბატონის შჯობათს. მგონამ ასევე მოხმანსურთი ანბანებ, რომ ახლოგახდა ბატონმა სულ არ იწუხა შჯობათს დაკარგვა ზე ამივე დღეს, რომდესაც მამამ იმისმა სხუეს ჩიუქა იმისი შჯობათს ან წავიდა სხანდირითი მიმინოთი ზე ბრიგითი შხარსითი ნადარობდომ. სწუქათა დედა დაურძმანისა? ან მოკუდა სწორე დაურძმანის წაყვანის შემდეგ ერთი წუქათიწადი რომ გამოვიდა სეჭოქეთი. შემდგომი ცხოვრება დაურძმანისა ცათი წინამოთხრობითი. ისიც ისე გამოიხარდა, რომ გორეს ეხთა იხრდებთან იმისი მგზავსია ყბაგრონორ ბაჭები, რომელთაც ცხოვრებას სრულეებით არავინ არას დაჭდეგს.

მეორეთი რომ იყივოეს მამლებმა დაურძმანისა ადგა, ახსენა ღმერთი....

— თმ შენმა მხემ თუშური სუქები არას, დაიძება ალოქსიმ.

— რაქნა ღოთღივის კურსია არ გამოგონია შენგან ჩემო სმინელთო ფალონოქოლო ზე რა ყუეო, ყბასყება სივომ გაქვრებითი.

— თქვ კაცო, მაგას ყურს ნუ ყვდეგ

ყოხნეს ყმეწვილებმა,

შეორეთ რომ იყოვალეს მამლებმა ადგა
 ღყრძიშხანი, ახსენა ღმერთი, გამოიყვანა
 თავლიდგან ცხენი, დააყურვა, აჭამა ქერი ჭ
 შეკმახა. რახაკვარველია, რომ ამ დროს გუ-
 ლისვარდის არ იყო ყხეძმოდ ჭ შეკლოდა
 ღყრძიშხანს რითაც შეკმლო. მამლამა რომ
 მესამეთ იყოვლა ღყრძიშხანმა მოაუჭარა
 ცხენს მონხროთავენი, გადაუგდო ხურჯანი,
 გამოვიდა ჭ გამოუდგა ვზის. საით? იმ დროს
 რომ გვეითხნათ თუთონ ღყრძიშხანსათვის,
 გარწმუნებთ ვერ გეტყოდით საით მიდიო-
 და. სადა შექონდა იმის დრო, რომ ევიქნა
 ახსენა იმის სურდა მხარეთი ჩქარა გასულ
 იყო ტვილისიდგან, იმიტომ რომ ტვილისი
 ჭ თავის ყმობა იყვნენ იმისთვის ერთი,
 იმიტომ რომ ტვილისი აგონებდა იმის
 იმ შუარე დროებს, რომელიც ეატა-
 რა აქამდისინ, იმიტომ ყვანვსენელი რომ
 ყნდოდა ჩქარა გამოეკადა ის ცხოვრება,
 რომელიცედაც კაცია არ აძლევს ანგარიშს
 სხვა თავისთანას, ჭ ახმარებს თავის დროე-
 ზას როგორც ყნდა ჭ როგორც ვეთილის
 იგონებს. ჭ აი მიღის ჩემი ღყრძიშხანი, შე-
 ხედეთ როგორ ვობტათ შის ცხენზე, ცხ-
 ტის ახნაყრს არა ვავს? ჭ ვისი ემინიან,
 რომ ვობტათ არ იყდეს, ვის შეყმლიან,

რო ხმა ვასცეს. რა რომ აზნაური არ არის? ეს ზ ბევრი ამისთანა აზრები რიგ-რიგით მოსდობდა ღყრმიშხანს ზ ისე ავიდა ბეგვს, რომ ვერცევი გაიგო. მაგრამ ვხესა აქუს რომ გორილაც ხესიათი, რომ როგორც ვინდა მხიარული იყო მანც შემდგომ ვავლინა რამ-ტენიმე ვერსინა რომცხსაც ცოცთი დაილაღობი, როგორცსაც შეკრიობა გული ზ დაგცემა ფიქრი, მაშინ ან ყუნდა იმღერო ზ ან პრეკი ჩაუიქრდე. შემხვედრი პირველზე იტყვის, რომ მითომ პრიეკი მხიარული იყო, მეორეზეკი მითომც პრიეკი დაღონებული, მაგრამ როგორც პირველი შემთხვევაზე, ეგრეთვე მეორეზე სტდებიან ვარე შემხვედველნი, იმიტომ რომ ორსავე შემთხვევას პრიეკი მუშაობს მეზავრის ჭანტაზია ზ იმისაგან არის ის მღვომარეობა. რამტენ ზეციერ ციხეს ააშენებს მაშინ მეზავრი, რამტენ რასმე მოიგონებს იმისთანას, რომელიც არას დროს არ აყსრყოდება იმს; მაგრამ ის არის მაშინ კმაყოფილი, ზ არათუ კმაყოფილი, არამედ ის ჰპოებს იმაში ზედნიერებას. ბეგვს რომ მიახლოვდა ღყრმიშხანი იყო სწორეთ ამ მღვომარეობაში. აი იმან დაინახა მშვენიერი ყანა, რომელიც ქარს ეთამაშებოდა, როგორც მორცხვ პატარძალი თავადის დანიშნულს. ქარი ეხვევა, ყუყუყუნებს სიყვარულის

სიტყუთა, მაგრამ ყანა, — ეს კეკელუცი მადარბაღი, — მითომ შორცხობს ჭ შორებს თავს. აი ცხუარი, მოგროვებული შეადლეს ერთ ხის ქვეშ. შეხედეთ მეცხვარეს, როგორ სრული კმაყოვილებით უკრამს სტვრს ჭ ყუბნება ქებას თავის მყრის. ყუყურეთ მყრის, როგორა გულის ხმის გადაცნით უგდებს ყურს თავის მადრონს, მითომ უნდა რომ არც ერთი სიტყუა არ დაივიწყოს ჭ ყოველივე სიტყუა აკრიფოს მარცკლებივით. აი გუთანა ათ უღელა, თავისი მოუშორებელი თროვლითი. შეხედეთ გუთანის დედას! კრეზი თავისი სიმდიდრით არ იყო ისე კმაყოვილი, როგორც არის ხომე ის მაშინ, როცა უბრძანებს მეხრებს ხარების გარეკას. ხარები! შეხედეთ როგორი აყუროლებით თროვლის-თუნ ფეხები, როგორც კარვს მოთამაშეს ცეკვაში მუზიკისთვის. ჩუქნი კამეჩი! შეხედეთ რანაირ ბრძენივით ჩაუიქრებული მიდის, თითქო სწევვეტლეს ერთ მიჭაგორის ტეორემას. გესმით შორითვან ბუკობულის სტვენა? კაცია უნდა იყოს ყრუ, რომ იმ სტვენაში არ გაიგონოს სმა სიყვარულისა, უნდა ეღვას ქუა გულის მაგიერ, რომ ამას არ მოავინდეს თავის ახლოვანდობა თუ მოხუცებულია ჭ ჭაბუკს თავისი სიყვარელი, იმიტომ რომ არ იქნება, რომ ახლოვანდა ყმაჩვილს არავინ

უყვარდეს. ყოველითავე ამით ღყრმიშხანსაც
 მოგონებს ის მცარელი დროება, რომელიც
 გაატარა იმან თავის გულს ვარდთან ჭ ჰგო-
 ნებდა, რომ იმ დროს უყვარდა ისი ჭ არათუ
 გულსვარდი უყვარდა ეხლო ღყრმიშხანს,
 არამედ განმხადებულა იყო ისი რომ მოჰსა-
 ლმადყო მთელი ქუქყანს.

— მართლაც ჭ რა კარგი იქნებოდა, — ფიქ-
 რობდა ღყრმიშხანი, — რომ შევინდეს ერთი
 ყუქყანი ხარკამეჩი, ერთი თლითი დღის
 მიწა ჭ ჩემი... ჩემი გულსი ვარდი. მაგრამ
 ეს ფიქრი შეცულო სხუა მძიმე ფიქრმა,
 იმან რომ ყოველი იმან, რასაც მოპოვებს
 ფიქრობდა ღყრმიშხანი უნდოდა ფული,
 რომელიც არა ჰქონდა იმან. რასაკვრველია
 რომ რამდენიმე მარჩილი ნაშოვნი ღყრმიშ-
 ხანისაგან ნაზირობის დროს დიდითა შრო-
 მითა ჭ იქნება რომ უსამართლოებითაც არ
 ეყოფოდა იმან თავისი განძრახვისთვის ჭ ღყრ-
 მიშხანი ჩაფიქრდა ძრიელთ; შხოლოდ ეხლო
 წარმოიდგინა იმან ყოველივე უშემწეობა
 თავისი მდგომარეობისა.

— ეჰ, რა უშავს, დმერთი მოწყალო, —
 სთქუა თავის გულში ღყრმიშხანმან, — ეს
 იყო მნელი, ეს წყეული ყმობითგან გამო-
 სნა თავისა, თორემ ახლო მე ვიცი. ჭ დდი-
 წყო ფიქრი რა ცხოვრება უნდა აერჩია.

შემდეგ რამტენიმე ხნის ფიქრისა ღყრმიშ-
ხანმა ვადასწყვიტა, რომ ყუნდა დასდგომოდა
ვისმე ვაჭარს მოჰჴამაგირეთ. მაგრამ ვის?
ჴერ ვხლა, როცა ესე გამრავლებულია
ვაჭრობა, ჴერ ვხლაც მნელია შოვნა აღა-
ვისა ვაჭრებში, ყმეტყესად ყუნობი ვაცის-
თუს, თუ ვინდ რომ ზრძენი იყოს ზ მან
რასაკვრველია, რომ ყოფიერ მნელი იქნებოდა,
ყმეტყესად ღყრმიშხანისთუს, რომელიც იყო
ყბატონთ ზ ყოველტომთ. მაგრამ ღყრმი-
შხანი არ იყო იმ ყბარი, რომ ამისთანა
შემთხვევას შეეშინებინა.

— ზ რა ზვერს ვუიქრობ, თუ დამიყენა ვინ-
მემ მოჰჴამაგირეთ ხო ვარგი, თუ არა ვაგ-
ყიდი ცხენს, იარაღს ზ იმ ფულითა ზ რაც
მე მაქუს იმითი ვავხსნი სადმე ღყქანს, ხა,
ხა, ხა, მე თითონ ვავხდები ვაჭარი, მე თი-
თონ შეყორღება ზიჭები. ზიჭო! ჩამოყსხი
ტეტიას ღვირო, არა ღყდავ მე თითონ ყოფ-
რო ბვირად მიყიდნია, ველს არ მომტემს,
წარმოიდგენდა ის ვითომც ყიდიდა. ამ ფიქ-
რებით მივიდა ერთი წყაროსთან, რომელიც
სჩანდა იყო მგზავრების დასახვენი აღვილი,
ზ სადგანც ჴერ ზური არ ვჭამა, ჩამოხდა
ცხენითვან, მოხდა სურჴინი, შეყყარა ცხენს
ღყმაყი ზ გამოყშო საბოვრად. თითონ
მოხსნა ზირი სურჴინს, ამოიღო იქითღვან

მურია ზე ყველა, გაიმძღვა სურამის მივიგრ
 სემოსხორცა ზე დიუნჯორ მურის ჭამა. ეს აქორ
 მარველია მურის ჭამა დურმიშხანსა ისეთი,
 რომელიც არ იყო ბატონის ნასურული, ზე
 უნდა გენახათ რა გემრიელი იყო ეს მურია!

საკვრველია დმურამანი, კუას ცხოვრება.
 ბერძენი, როდესაც ეს პირველ ცხოვრების
 გზას ზე დადგება ამასე გავლას, უცხრად
 გამოუკარდება რამე, შვირმს გველსა განდავდებს
 იმ გზადან ზე დაყენებს სხვა გზასე, რომ
 მელსაც სულ არ მიუკითხვად. ესრეთივე
 შემთხვევა მოხდა დურმიშხანს ცხოვრებაში.

დურმიშხანმა რომ გაითვა მურის ჭამა,
 დაინახა, რომ ცხენს ჯერ არ დაესვენებინა ზე
 ამისთვის გაიმძღვა ნაბადა ზე წამოჩვე. ამ
 დროს იმ წყროსკენ მიბრუნდნენ სამნი ოსმა-
 ლიანი. დურმიშხანს უკონა, რომ ისენი მტრები
 იყვნენ ზე ვასტარკვეთი მიდიოდნენ ზე ამა.
 ცომ გაიმანჯრა აბრალი ზე მოემხრდა მსუხის
 ხაგებლად. ოსმალიანი მივიდნენ წყროსთან,
 მიესალმნენ დურმიშხანს ზე ჩამოხდნენ.

— უკატრავად ნუ ვიქნები, ემიწვილო,
 შენა ჭირიძე, ვაიხვისათვის: სადგან მოხ-
 მანდებია? შვითხა ერთმა იმ ოსმალითგანმა,
 რომელიც სჩნდა აქო იმათი უკვროსი.

— ქლთქიოვან გიხსოვები, ჩემო ბატონო,
 უმსუხა დურმიშხანმა.

— იქაყრა ბძნლები?

— არ ვიცი, როგორ მოგახსენო, იქაყრა გახლოვარ ზ არც გახლოვარ იქაყრა.

— როგორ ვე?

დურმიშხანმა ყუბრა ყოველივე თავის თავის გარემოება თავითგან ბოლომდე სან.

— ბედნიერი ხარ, ყმწკლო, ყუბრა ოსმალომ, რომ გათავა დურმიშხანმა, — რა გინდა, ყს. სხლოთი განთავსიყვლიტყუო სარ მოწყობდგან. ბევრს არ ყოგება სოლომე ვე ბედნიერება. ღმერთო! ის ბაშვ არ მძლოვს მე მოსვენებას, დღე ზ ღამე მადგას თვლო წინ ზ არ ვიცი საით გავექცე... გროხელ მეს ვიყავ ბედნიერი, გროხელ მეს შემდეგლო შემეხედნა წმინდა სანიდისით ცახოვს, მაგრამ ვხლო... ვცის მკვლოლო, ქრისტეს ორგული, რა ცა შემირიგებს მე, დიწყო იმან ღამბრავი თავისთან.

დურმიშხანი ყუყრებდა იმს განკვრეგბული.

— რას ბძნებთ ბატონო, მე სრულიყოთი არა გავაგონებრა, მხოლოდ იმ.ს მგტი, რი თქუწ ოსმალოთ არ ყნდა ბძნლებოდყო.

— ქარაველი გახლოვარ, დლორებით ყუბრა ოსმალომ.

— მაშ რა არის ვე თქუწნი ოსმალოყრა ტანისამოსი, ან იმითი ქცევა რით მიგილიათ?

—სხუთა ზ სხუთა მიხეზთაგამო.

—თუ ყუზღუთოზა არ ჩოდოდროძეკო
ვითხეს, მეძღუება მიძძნით ას მიხეზებია?

—ას მიხეზებია! ჩაუვიქრებოთ სოქო ოს-
მალომ, აჩივა რიდე ზეით ზ შოჩიძინდა
შეხუთათგან ოკუთა; ას მიხეზებია! რაგომ,
შენ შენი ცხოვრება მითხარია, მეც ჩემი ყუნდა
ვითხარა. ამბობენ, რომ შენი გგვარა რომ სხუეს
შესჩავლო ნახევარია სიძიწოვ დეკვრეგებო.
გამოვსცდი, ვგონებ, ყმაჩვილო, თავს არ
მოგაჩყენ.

—არა შენი ჭინრიემ, რას მიძძნებ!

—მე ეხუა მე ვან ოსმან ალა, და ჩეო
ოსმალომ....

სქლო, სქლო, დიძახეს ყმაჩვილებმა,
სქლო ალექსია იტყუს, ზ ჩაჩიყმეს სიკო.

III.

ოსმან-ალა

იყავ ლეშა

იგზუიტო ვანონა.

—ყმაჩვილო, თქუწნი სხელი?

—ღურმიძან.

— დაბ ღყრძი შხანი, სარბგოზე ვიკოთათ
როდისმე?

— არა, არს. დ.

— მამ შენ არ ვინახამს ერთი მშვენიე-
რი ქვეყნის ვუიხეთაგანი, ჩემოვს მანც!
ამ სარბგოზედ, ზედ არბგოს პირზე, ბო-
ლორნას ჭ ნაოხეს შუა, არბგოს ვადმა არის
სოფელია გ. ეს სოფელია, თითონ მატარა,
მხიანს დიდი თავისი ვენახებით ამ სოფელში,
რომელიც არის სხესო იდეა მამა ჩემისა, ჩემ
საუბედურთათ ბატონის ყმა. თითონ მხნე,
მეორელია ყვეთი ხარ ვამხეჩ.სა ჭ რამტენიმე
მწველია ძროხასა, ვგრეთვე მქონებელია
სამა ღრის ვენახსა. მამა ჩემი ირიცხორდა
თავკაცად ჩუქს სოფელში ჭ არა დეკ ანუ
სხუა რამე მესხები სოფლისა არ ვადწუდე-
ბოდა ჩუქს მესობოლებში, რო არ დამკათობ-
დენ ზალივს, — ეს იყო მამი ჩემის სეგელი.
ახ, რა დრო იყო ეს! რა კმეფოვადილებით
დაუჩდებოდა ხოლმე მე უღელთზე ჭ უხრუ-
ნველიდ დავმხორდა ოროელის. წავიდა ეს
დრო, — დრო უმძნოვებსა, ყმაი წმანდასა
სინიდასა ჭ ას ყმაწვილია, რომელსაც ვუი-
ნის დედა უმძნებდა ხოლმე ოროელის მღე-
რის ჭ ამხანაგები შურიით ასმენდენ მძის
სიმღერის, არის ოსმელით იანაჩრის ასის თავი,
მქონებელია დიდის სიმდიდრისა, მაგრამ ვასე-

რითა ქრისტიანე სხსლში. ახ, სხობრულოთ
დავანებებდი თავს ყოველსავე ეხლონდელს
სიკეთეს ჩემსა, რთ შეძლებოდეს მოხრ.ყ-
ნება უწინდელი ჩემი დროსი, ამ დროსი,
როდესც ვიყავი ხოლომე დღას მესრე ჭ ვი-
ღებდი ერთი აღოს. მაგრამ შევრს ხანს არ
ვასწია ამ გვარძან შენიგრებამა ჩუშნმა. ერთ-
ველ მამა ჩემი წავიდა მნის მოსტანით, ყნდა
ჩამოტანა მნა თავდაღმართზე. ჩვეულებას-
მებრ მოუძღოდა ის ყრემს წან,რო არ დაქანე-
ბულოყო, მაგრამ ყრემი დაქანდა, ხარკამეჩს
თავი ველარ დაუჭრა, კამეჩებმა წაქციეს
ღ ყრემმა ვაჭყლიტა. ამის სიკუდილის
შემდეგ ჩუშნი სხსლი ყოველივე ვადბრუბდა
გულოდმა ბატონძან ჩვერ წავგართო ვენხი,
ამიტომ ვითომც, რთ აღარ შეგვეძლო
მოკლა, შემრე თითო თითოთ ხარკამეჩი ჭ
ყვანსენგლოთ ყბძანა დედა ჩემს, რთ ვადა-
სახლებუთ აყო ამისთან სხსლის მოხმძსხუ-
რეთ. სწულთა დედაჩემი! ყნდა ვენხა, რა
მწუხარებით ესაღმებოდა სხსლს! დმერთო,
რა გვრათ არ ეხვეწებოდა სწულთა ბატონს,
რთ დაენებებინა თავი ჭ არ მოეძღოა ოჯახი,
მაგრამ ბატონს ვითომ არ ესმოდა.

იტარებს, იტარებს ჭ დჩუძღებოთ,—თი
აზრი რომელთამც ბატონთა: ამათ ჭგონით,
რთ ჩუშნ კაცნი არ ვიყვნეთ, ჩუშნ არ შე-

გვეძღოს სიყვარული ჭ სიძულვე, იმათ ჭგონათ, რომ ჩვენ არა გვეძინდეს გული, არ გვეძინდეს სევა.

— დედა შვილობას, აგრემც დიერთი გიტაცხოვებს შვილებს, შენა დეობს გულისხმობს, დამანებე თავი, — გხვეწებოდა დედა ჩემი, რა მოსამსახურე უნდა ვიყო, მე თქვენი ზატონური ცხოვრებისა არა ვიტარა. ჩემი შვილები აქედან ყურით გემსახურებთან, რასაც მოვიყვანო სული შენ მოგარამეგვი, ჩვენ ნაცარს ავეძინებოდა ჭ იმას ვსჭამო, თლონც ნუ მოგვიშლი ოფხას. სწავლო ჩემო შვილებო! ჭ იმან მოგვიკრა გულისე იმ გვართ, მიოთმც ის იყო გვლებენ სამარეში.

— ე! დედაცაო, მე არ მიყვარს ზევრი ლაზარავი, ხვალვე მხათიყავი, უბანა ზატონმა ჭ გაიტანა იმითომ, რომ ერთმა წევრმა რაღაც სახეცალო ქნა. — ო! რა საზარელი იყო ის სიტალი დედიჩემის მწყხარებასთან. მე დარწმუნებულივარ, რომ მაშინ არ იტინოდა ვატი, ვატი იტინოდა ეშმაკი. იმისთანა დროს მხოლოდ ეშმაკს შეუძლიან ვატიანება.

რათა მოგაბეჭრო თავი ზევრი ლაზარავი: მეორე დღეს ჩავვეარეს ყურეში ჭ მიგვეყვანეს ზატონთან. ქაღალკონთან რომ წარგვადგინეს იმან გავეშინება ჭ გვიბრძანა, რომ

მე ზე ჩემი და, — ერთი დღეა შეგნდა მე, —
 მე ზე ჩემი და უნდა ვყოფილიყავით მამის
 მოსამსახურეთ, დედჩემსეი უბნა ეთოვნა
 მურის მსხობლად. ასე გავტარეთ დროება
 თითქმის ხუთი წელიწადი. თვითონ ნამოსამ-
 სახურე შენ იგრძნობ, რა ნაირ დავტანჯვ-
 ბოდით იმ სამსახურში; მაგრამ ამბობენ ვაჟი
 ჭოჭოხეთისე შეეჩვევით, ჩვენს შეეჩვე-
 ნით ჩვეს ცხოვრებას ზე თითქმის ვიყავით
 იმათი ვმყოფილი. არ ვიცი იმიტომ თუ,
 რომ ურეს ცხოვრებას მოვეულოდით.

ერთხელ მოვიდა ჩემ ბატონთან ერთი
 მღვდელი ვახუთიოვან. ვახმაძსე, რომ ვემსა-
 ხურებადი იმათ, იმ მღვდელს ჩემმა ბატონმა
 თვლით აჩვენა ჩემსე. მღვდელმა ამხედა
 ხამხედა ზე ბატონს დაუწყო რაღაც დიპლო-
 ვი ჩემით. არ ვიცი რათა, მაგრამ სტყუანმა
 რომ დამიწყო ყურება ურყოტელმა დამი-
 რა ტანში ზე ამქმალთა თმა. გულმა შემე-
 ტყო, რომ ჩემ თავსე გროვდებოდა რაღაც
 უბედურება.

შეორე დღეს ბატონმა დიპლო დედა ჩემი
 ზე უბნა, რომ მოვემზადებინეთ მე ზე ჩემი
 და იმ მღვდლის ვსაყოლოთ.

— რათა, შენი ჭირიმე?

— რათა? გავყიდე ზე იმიტომ.

რისაკვრეულია, ეს გამუღავენება მე მივალე

ისე, მითოდც ცოდნიყოს ზე შეჩვეოდე იმ
აზრს ზე რა უფრო გამიკვრდა დედჩემსა
ან დანიყო ტირილი. მხოლოდ შეხარბადა
ცოტათ ზე მე დამაჭირა თავი ზე გულზე
მიმიკრა. გელოვზე შევტყე, რომ ჰქონდა
ცოვი ყინულივით ზე უკანკალოვდენ.

შემდგომ რამტენივე წყობსა დედჩემი
დაემხო მიწაზე ზე დანიყო ხვეწნა ბატონს
ისე, რომორც შეუძლიან შეხვეწნა დედას,
რომელსაც საუკეთესო ანთმევენ შვილსა.
ბატონმა აუბანა ბაჭყალს, რომ გვევლით ის
კარში. დედა ჩემი ადგა ზე გამოვიდა მხო-
ლოთ ჰქონა ბატონს სწორდითი მოვეძუ-
დებინეთ. ბატონმა აუბანა, რომ სხვალითათა.

იმ დამეს, შეუღამებს რომცეს სულ
ყველამ დაიბანა, დედა ჩემი ადგა, ჩემით
გამიკვიდა ზე შემდგომ დანიგებას სედ
მომეცაბნა, გამეხუნა კარში. ცოტა ხანს
უკან გამოვიდა ჩემთან დედჩემი ჩემი დით.

— აბა ახლა შვილებო, ვახსენით დამკრთა
ზე შეუდგეთ გზას, გვითხრა დედა ჩემმა,
გ'დაგვეწერა პარტეფარი, გავვიძღვა წინ ზე
გვითხრა რომ მიველოღვიყავით.

ღამე იყო შემოდგომისა ბურუსიანი ზე
ბნული, დედა ჩემმა იუაქრა, თუ საძებნელით
გამოგვიდგებოდნენ მოგვეძებნადნენ უფრო
უაღბლო აღივს ზე ტყეში ზე იმიტომ დაადგა

ქალაქის გზას ზე იმაზე წამოგვიყვანა. რომ ირანულად ჩამოვყვდით ღირთისკარის ქალაქში. იქ დედა ჩვენმა აგვსვა ჩუქს ერთი დიდი მუხის ხეზე, რომელიც სხვებზე უფრო იყო შემოსილია ფოთლით ზე გვითხრა, რომ ვყოფილავით იქ ჩუქით. მთელი დღე გავატარეთ იქ ზე რომ დაღამდა წამოვყვდით ზე ჩვეუთი ქალაქში.

მუდგომ მე მივხრდა, რატომ ხატონი არ გამოგვიდგა შეიქი, ზე არ დედა ჩუქმა ქალაქისკენ წათ წამოგვიყვანა ზე არა ფშავისკენ, სადაც დედა ჩუქს ჰყვანდნენ დედის ძმები; მაგრამ გამოჩნდა, რომ ხატონი მართლა გამოგვდგომიყო საძებნელად მეძებრებით ზე ვეძებნეთ ფშავის გზაზედ, ზე დედა ჩუქმა შეიქყო რა, რომ ესე იქნებოდნენ, წამოგვიყვანა ქალაქს.

ქალაქს რომ ჩამოვყვდით ერთი კვრა ისე გავკვირვულა ცხოვრება რომ ვინაღამ შიმშილით დავიბოცენით. სოკუთიდან რაც ხორაკი წამოვიღეთ ის მესამე დღესვე გამოგვეთია ზე მეძრე თუძცა მთხოვრობა დავიწყეთ, მაგრამ არავინ არა მოგვეტარა აქერ ერთი იმიტომ, რომ მთხოვრობასაც თავისი ოსტატობა უნდა, რომ შეზრადიოს თავი, რომელიც ჩუქს არა გვექონდა ზე მეორე არა გვექონდა იმისთანა ნაკლუყოფენება სხეულისა,

რომ შევეხრებოდნეთ ხელს. მაგრამ გან-
გება ღუთისა არსად აგდებს კაცს უწყებმოთ.
ერთი გზისს თუკან დედა ჩემმა დ'გვეყენა ერთ
ბერძენს მოგვამაგარეთ, თითონვი დაიჭირა
კლდის თუხანში ერთი მაჩაჩა ოთხი ჭ და-
იჭყო მუროს მცხობლოზა. დამაგაჩაყდა მეთ-
ქო, რომ დედა ჩემმა დაიჭო სომხობა ჭ
სუთ ყველის სხელები გამოგვცკლდა. თი-
თონ დაიჭო მათუა, მე დამაიჭო კარაბეცა
ღ ჩემს დას მუქმანა. ესე გავტარეთ დრო
თითქმის სუთი წელიწადი. ჩემი და გაიზარდა
ღ მიკაიხორეთ სომეხს. სულს დავლოდით
სომხურს სყდარში, მაგრამ არც მე ჭ არც
დედაჩემი არა ვზარებულვართ იმ სუთი წე-
ლიწადში, იმიტომ რომ სომეხის სყდარში ზი-
არებას არ გვძლოვდა ნებას სვინიდასი ჭ არც
გვაზარებდენ, შგონი, რომ შეიცვობდენ, რომ
ქართველები ვიყავით, ქართული გველესიაში
ვი ვერა ვბედავდით ზიარებას იმიტომ რომ გამო-
ჩენისა გვემანოდა. ერთხელ მარიამობის მარ-
ხვაში დედა ჩემი ატყდა, რომ თუ არ ვესი-
არე არ იქნებოთ. მე ვთხოვე, რომ მღუღლი-
სათვის არ ვაქო სრულებით თავის ჩამომავ-
ლოზა. დედამ მომცა მარობა, მაგრამ გტყო-
ზა რომ სვინიდასს ძრიელ შეეჩუებინა, რომ
ვერ გავძლიო ჭ ვაქო სუთ ყველი. იმავე
დღეს რომცა სოქო აღსარება, ვიღაც კაცები

დაგვესწავს, შევიკრებს კელოები ზ ვაგვაგ-
დეს წინ.

რომ მიგვეყვანდიო, საწყალის დედა ჩემს
სტკვენოდა ჩემი ზ თულოებით მებვიწებოდა,
რომ მიმეტყვიანა იმსოვს ეს შეტდენა-
საწყალი დედა!....

ბატონთან რომ მიგვეყვანეს, იმს, შემდ-
გომ სხუთა ზ სხუთა სსტაკთა ტანჯვითა,
უბნა ბიჭებს რომ შევებით გუთანძა, დანს,
გუთანძა! ასე როგორც აბაძენ ხარებს, ხ-
რის ყიფთა დაგვადეს ვსერხედ. მაგრამ
ეს სსტაკთა ბატონმა ჰბოვა სუბუქად, იმი-
ტომ რომ გუთანძა ხარება დღიოდენ ძრავლი
ნეთა ზ ვერ დაკადულებოდათ, ზ ამსოვს
მკურნე დღეს შეკვანა ვერძა, ვერსე და-
ჯდა თითონ ზ გვერეგებოდა, ცოტა რომ
დამჯარვაყვით ამსყიქვისხათს მამსვე
გველოდა სხრე. ვარგა მოგახსენება, რამ-
ტენა სარბლია შეუძლიან ვასს, უმეტესად
ისე დასუსტებულს. როგორც იყო დედა
ჩემმა, თითქმის ათჯერ შემოყრბინა კალთის
ისე, რომ ერთი ჩივილიც არ ამოსვლია ბი-
რადგან. მეთერთმეტეო, რომ უნდა დაგვეწ-
ყო შემოვლია დედა ჩემი ყველად წინცა
ზ მოკვდა. საწყალის დედა ჩემს არცვი დატა-
ლეს მძვლათ მომკვდარიყო. ბატონს ეგონა,
რომ ატყუებდა იმს ზ ზ იმიტომ სხრით

დაუწყეთ ცემა, რომ აეყენებანა. სახრის ქვეშ
ამოიყვიდა სული.

— გამოიშვი ბიჭო ვეგცა, ხო ხედავო
ამხანაგი აღარა ჰყავს, ყოხრა ბიჭებს ბატონ-
მა ჩემზე.

ბიჭებმა გამოძიშვეს. საღამოზე მოძღა
სამინელი ს. ცხე, შუალამედე ვაჩქარე სე-
მინელი, მე შეგონა, რომ ცოცხალი ჩამაგდეს
გლოგობეთში მეთქი; შემდგომ შუალამესა
ვი აღარა მახსოვს რა. გავხდომილვიყავი ავით
შავი სოფლით. გგერ ისე ავით რომ ვყო-
ვილიყავ ვინ იყო ჩემი ბატონი, ვის ესტ-
ვიორდა ჩემოვს გული, რომ სოფლითში, ამ
სამინელი შესყარ ავითმყოფობაში, — ვინ
ყნდა მოძკარებიყო. მაგრამ არ ვცდი რომ-
გორ, მხოლოდ სამ გვრას ყვან მოგვედი
გრძნობას. ერთმა რეგვენმა დედაკაცმა, რომ-
მელსაც არ ესმოდა არც სიტყვით, არც
სიკუდილია ზ არც ავითმყოფობა, ზ რომე-
ლიც თურმე მივლიდა მე ავითმყოფობაში,
შემატყობინა რომ ჩემ გარდა ვიდევ სხუანიც
ბევრი იყვნენ ჩუმნსა ავით. ამ ავითმყოფობით
ჩემი ბატონის სახლში მოვუჭდა სძი ვცდი;
იძითში ერთი ერთი პირში მო შვლი ჩემი
ბატონისა.

გავიდა სძი წელიწადი ჩემი მოყვანის
შემდეგ. ბატონიც შემინიგდა, ვგონებ იძი-

ტომ რომ ჰოვა ჩემში სხარტებლით წავი-
 ჰ რა უნდა მოგახსენო? ეძებდა ჩემში ერთ-
 გულობას ჰ დარწმუნებულაც იყო, რომ
 მე ვიყავ იმისი ერთგული. ხა, ხა, ხა, ერთ-
 გულობას ეძებდა იმაში, რომელსაც დედა
 მოუვლია უღელში. საკვრველნი არიან, შენმა
 ვაზლამ ვე ხაღბნი!

მე შემხრულდა ოცდა სამი წელიწადი.
 ამ დროს ქალბატონს ყვანდა ერთი ვაიგო.
 სახელად ნატო. წაბლის ფერი გრძელი თმა,
 ბამბ. სავით თეთრი შარისხე, ცოცხი მსვი-
 ლა ტყუჩა, მშვენიერი თეთრი კბილებით,
 ტანი შუათანაზე უფრო დაბალი ჰ წვრილია.
 ნატო იყო მართლა ჰ ლამაზი; მაგრამ რა
 იყო იმაში უფრო მშვენიერი, ეს იმის თვა-
 ლები. არ ვიცი როგორ გამოვხსნო ის თვა-
 ლები.

— შენ სხვაგან სადმე რომ ყოფილხარ
 დიდხანს ჰ რომ მოსულხარ, შეგინიშნავ, რო-
 გორ უყურებია შენთვის დედაშენს?

— მე დედა არ მახსოვს, უბასუხა დურა-
 მიშენთან.

— აუ, უკაცრავად დამავიწყდა.

— ნატოს თვალები იყურებოდნენ ისე. ის
 თვალები იყვნენ ცისფერნი ჰ ისევ სავსე
 საიდუმლოთი, როგორათაც ცა. ის თვალები
 რომ შემოგხედავდნენ თითქო ვიყვავებდნენ.

თითქო გთხოვდენ შეწყალებას, თითქო გეყუ-
ბნებოდენ: ახ, რა კარგი ვაჟა ხარ. მე ვიყუ-
ნატო რომ მიყურებდა ხოლმე სწორეთი ვი-
ტას მღვთმძარეთხაში, როდესაც იმას ყსო-
შენ ზურგზე ვეღოს. როცა ის მიყურებდა
ხოლმე ღმერთს ვეხვეწებოდი, რომ იმას
ვეყურებინა დიდხანს, მაგრამ სწყალო ნატო
არ იყო იმისთანა, რომ სულ ვეკლესთავს
ვეყურებინა სხუა გომბიოებივით. მე დარწ-
მუნებული ვარ, რომ ზუნება შეცდენილიყო,
რომ ის დაეხადა მოსამსახურეთ, ჩუწანი ქალბა-
ტონივი ქალბატონათ.

ერთხელ მე ზ ნატო ერთად ვიყავით
ქალბატონის ოთახში. ქალბატონმა, რაღა-
ხედაც გაჰფარებულმა, ნატოს ყბძანა მო-
ტანა რილისა. ნატო გაიქცა მოსატანათ,
მაგრამ ის ნივთი ვერ იპოვა დროზე.

—ოჲ, მე მამამაღლით, ოჲ მე ყნამყსო,
შეუტოვა ქალბატონმა ნატოს, რომ მოვიდა
ასი, — ნეტავი სჭმელთა იყოს, რომ ჩქარა
იპოვნო. რაზე ვეჭმევი ამ აზარქოებს, რაზე
ვეჭლოქინები? ვაკეიდი, მე ყნამყსო, აღარ
შეძინდიან შენი გაძლოება.

—ქალბატონო მამატივე, შენი ჭირიმე,
დროზე ვერ ვიპოვნე ბატონის მხეც.

—შეხე, შეხე ამ ყნამყსოს, როცა ცეყუ-
ილიათ ყნდა დაივიტოს მაშინვე ბატონს

მივარდება ხოლმე.

— არა ღმერთიან... ზე ტირილით ვეღარ
დასრულდა სიტყვა.

მე ვეღარ ვაგებელ ყურება ზე გამოვედი
ჯარში. ცოტა ხანს შემდეგ გამოვიდა ჯარში
ნატოც?

— ნატო, ძალიან გაწყებს ქალბატონი?
გვიანს მე დალონებით.

— ისე, როდესაც თავი მოვიკვია, მი-
მასება იმან ზე დაწყო ისევ ტირილი.

— ნუ სტირი ნატო, ღმერთი მოწყალეა,
რაც ვინდოდეს ხოლმე მე მომიკითხე, რო-
გორც შევიძლებ ზე რითაც, შეგაწვეო. ამის
შემდეგ შენ და ზე მე შმა, მეც შენსთან
თბოლი ზე ყბატრონო ჯარ. ყნდა გენახა რა
მადლობითი თუალებით შემომხედა მამან
ნატო.

— ჩემო შმაო! მითხრა ნატომ, გამომარ-
თო ველი, მაკოცა ზე შეკარდა შინ გაწით-
ლებული.

— მე ვყუთი ისე არ შემეხატა, როგორც
შეუხატება ხოლმე დის კოცნაზე. იმ წლო-
ვანებაში, რომელშიაც მე ზე ნატო ვაყავით,
ყოველივე დაძმობილება ვარეშე პირთა
დასრულებს ხოლმე ცოდვილობით თუ
არამ დაუშავია.

შენთვის საჭირო არ არის მოგახსენო.

ყოველივე ზოდვა სიყუარულითა, ჭ სწორე მოგახსენო, ეხოთ ვერცკი შევიძლებ მოგონებს.

ჯარვა ხანი რო გამოვიდა ჩქსნი შეყუარებინა, ერთხელ მოვახელო დრო ჭ ესახოვე ბატონს აჯვარის წერის ნება.

— რას მიძქარამ ბიჭო? აჯვარის დაწერა არა მამაგიცხონდა!

— შენი ჭირიმე ბატონო!

— ვისზე უნდა დაწეროთ აჯვარი?

— იმას არა გთხოვ შენი ჭირიმე, ქალბატონის გოგოზე.

— ქალბატონის გოგოზე?

— დიას.

— დიას, — გამააჯვრა მე ბატონმა, — დიას, თითქო არ იყვნენ სხუა გოგოები, რო შინაყური არ მოძებნო?

— რავენა შენი ჭირიმე, ეს მომეწონა ჭ.

— რაო, მოგეწონა? მომეწონა. თითქო ბატონის შული იყო? სხუა არა მოგეწონა რა მამაგიცხონდა?

— ბატონო!...

— წადი, დაიკარგე, არ შეიძლება. მოსამსახურეს შინადგან არ გაუშვებ ჭ არც შენ მოგცემ ნებას. შინ შინდიხარ.

— რას ვიტყვოდი, შენი მტერი იყოს ისე, როგორიც მე გამოვედი ბატონის

ოთხედგან. ნატო ვარში თურმე იღვა ჭ მიტლიდა რა ანბავს ვამოვიტანდი. ვამოსყუ-
ლი რა დამინახა აღარცაი მათქმევიანა ისე
დაწყო ტირილი.

შემდეგ ეს ჩემი ლამაზი, რომელიდა-
მაც მოველოდი ბედნიერებს, გახდა წყნარი
ჩემი უბედურებისა. აი როგორ: ჩემ ბატონს
აქამდისან ხერიახათი არცაი შეეხებდა ნატოს-
თვს ჭ თითონ ნატოც თურმე გრიდებოდა
იმას; მაგრამ მე რა ვსახოვე იმაზე აკვარის
წყნა, მაშინ ვაქმინა ჭ მოსწონებოდა.

ერთხელ ჩემთვის ვიჩქედი ჭ ვუიქრობდი
როგორ მომეხდებოდა ნატოზე აკვარის დაწერა
ყუაროდ მომეხდებოდა ნატო ჭ ჩამომეკვიადა ყუ-
არად.

— ნოდარ შენი ღუთსუყულისათვის მიშ-
ველო, რა ვენა, ჩემნი ბატონი როგორღაც
მიყურებს თითქო შეაშაკვება. ისეთი თვა-
ლებით მიყურებს ხომე რა საშინელია.
რა ვენა მითხარი?

— ამ სიტყვებმა მე თმა ამიშალეს ჭ
სახელი მომიყვანეს ყელში?

— თავი მოარიდე, ნუ შეჭკვლება ხომე
ყუარადი მე.

— ეგ მეც ვიცი, უწინ დღე დამელოთს,
სანამ მე იმისა აშავობა მივიდო, მაგრამ
მეძრე რა ვენა?

— ღმერთი გვესწავლის შემდეგ.

იმევე დღეს ბატონს გაემყოფებინა ნატოს-
თუხს აშვილმა. ნატოს რახეკურეყლია, რომ
იძისთუხს არ მიგვა მსახური. გამოვიდა სამი
კვრა ჭ ბატონს აღარა უიქყამსრა ნატოსთუხს.

სამი კვრას შემდეგ დამიბარა ბატონმა,
მომცა ერთი წიგნი ჭ მიბძნა წაღება იმისი
ქალაქს ერთ იმის მოკეთებთან ჭ იქედგან
მოტანა იმ წიგნის მსახურსა. მე გამოვიტოვ
ას წიგნი ჭ წავედი ქალაქს. იმ წიგნში
თურმე სწერდა ჩემი ბატონი რომ მე და-
ვეჭირეთ ქალაქში სამართ კვრა. სამი კვრა
რო გვიდა წამივითხეს წიგნი ჭ მითხრეს,
რომ წავსულოვებ სოფელში. მე მაშინვე
შევიტყე რახეკურეყ იყო ეს საქმე მოხდე-
ნაღია ჭ როგორათუხს მივედი სოფლის ბო-
ლოს, შემხვდა ერთი ბებერი დედაკაცი:

— დედაშვილობას მითხარი, ჩემსი გოგო
რას იქს? გვითხე იმას.

— ეჰ, შვილი ნუ მკითხამ, შენი შვილი
იყო, რომ ას არის.

— რა ანბავია? მითხარი ჩემს დედაშ-
ვილობას, შეკრთომით უნახარი მე.

— რა ანბავია შვილი, ჩემსი ბატონი გა-
აშვილებიყო იმას, ჭ იმ წაწყმენდილს და-
ევაკებით რომ ვერა ექნარა, შემდეგ ძალი
ეხმარა ჭ მაშით თურმე უნდოდა შეეყვ-

რებინა თავი. სწულს ქალს აგერვი ვიძინა, მაგრამ შექმდეგ მოთმანებთიგან გამოსუყო-
იყო ჭ წულთა ჩავარდნილი იყო. აი ნათ-
ზას თავთა თურმე ამოვეს სელოდავი.

მე ვეღარ გავიგონე უკანსენელი ს. ტყე-
ვები. გასწარებული მივარდი ბატონთან.

— ბიჭო, რა ანზავი? — დამამხა იმინ—
ეშმაკს გიგავს ყვ სხე.

— არაფერი, სოდ არას ნატყა?

— ეშმაკმა იტას შენი თავი. სული შენი
სექმეა შე ძალითა შულო, ყოყოთი....

მე აღარ დავსრულებანე ს. ტყეა ჭ მივ-
არდი ხნაგლით.

— რას შერები, შე მამძალით, მიშვე-
ლოთ მოშკლო. დავივივლო ბატონმა.

ეს იყო იმის უკანსენელი ს. ტყეა. შე-
ქმდეგ დიწყო სსაკვდილოთი ხრილით. ბატო-
ნის შევივლოზე ვამოვარდა ქალბატონი ჭ ეს
ანზავი, რო დინება, ძეშვივლო ჭ შევარდა
თავის ოთახში. იმის ხმამ მომავონა, რომ
კდეგ შეუბანენ აგერვის ამოსაყრუონი
პირნი ჭ გამოყდეგ იმის. ოთახში რო შე-
ვარდი, დავანახე რო ქალბატონი გარდახვევ-
იყო შუოს ჭ იჯარაძდა.

— ნოდარგან მე მომკალო, ჩემ ვიგოს
ნუ მომიკლამ, არა დაუშავებოდა შენოვს,
მიოხრა ქალბატონმა ხვეწნით.

— მე ნუ მომკლამ, შენთვის არა დამიძვეებაო, ვადმეორა ყმაწვილია.

მაგრამ მე არ მესმოდა იმითი ხეყნა. სისხლაცხვენ გავაფეხულობა მე დავაკლ დედა შულსა. გაბრახებულია სისხლაცხვენ გამოვრდი ვარძი, შევჟეფი ცხენზე ჭ გამოვქეცი. სლამოზე დამეწივა მდეგარი ჭ, რასკვრეულია, არათუ ამითვანმა დამაჭარა ვინა მე ან მოინდომა მოკვლა, არამედ თითონვე მსწავლეს რთ ვადავრდნილვიყვ ახლოცახსვენ მე მართლა დავაჟეფრე ამითი დრიგება ჭ მესამე დღეს მიველი ახლოცახეს. აქ მაშინვე გამოვცხადდი მუჭტისთან ჭ მოვსსენე სურვილი მთი სჟეყლას მადებისა. შეორე დღეს დიდს ანბით მივიღე თათრობა, ვგმე ქრისტე. აქ ყველა ოსმელით დიდ-ტეცებმა დამაჟილოდოვეს, მინჩიეს სტამბოლში წახვლა ჭ ანაჩარას ჟარში გაწესება. მე წავედი ჭ გავმწესდი უნდა მოვასხენო, რთ აქ ჩემი გარეგანი ცხოვრება იყო ძრიელ ვარვად, მაგრამ რა სრულიდებოდა ჩემ გულისა, ას უწყოდა მხოლოდ დმერთმა.

მოკვლა უბრალით ყმაწვილია, ჭ უმეტესად ვადდგომა ქრისტანობასა არ მძღოვდენ მე მოხვენებას ჭ არც ეხლა მისვენებენ. მხარაყლიებაში, ძილში, ომში ან თუ

სადა ვინდა ყოველგან სასხუნი შესვრილია
 ყმაწვილი მიდგა წინ ჭმეუბნება სალიძობით.

— მე რა დავიძვეე, რით მომკალი?

რამტყნაჟერ მე ვეძიე ომში სიკუდილი,
 რამტყნაჟერ ვიყივი ვადავარდი გახმარე-
 ხულო ომში, რამ ჩქარა გავსწორებულვიც
 ცხოვრებას, მაგრამ მტრის ტყუა არა მპოყ-
 ლობდა მე. ჭ სიკუდილის დაგიერ გამივარდა
 მამცობის ჭ გულოდობის სმა ჭ იმან მამო-
 ვინა სასთავობა, მაგრამ ამის შემდეგაც არ
 დამამძვდა ჩემი სვანიდისი. შემდეგ იმ
 ფაქრით, რომ გავიქარვო ეს აზრები დავაწვე
 ვაჭრობა. ვაჭრობაში მოვივე ფულო, მაგ-
 რამ ჩემი სვანიდისი არ დამძვდა.

— ღმერთო მომეცევა რომლისმე მე ჩემი
 შეგოდებანი, — სთქო ჩუმათ ჭ ჩავიქრებუ-
 ლმა ჭ თითონვე დავტანა: — სადაყმლო სმა
 მეუბნება, რომ არაო.

— ღმერთი მრავალ მოწყალეა, — ყთხრა
 დაყრმიშხანმა, — მე გამიგონია რომ არ არის
 ცოდება, რომელიც არ მიეცევიოსო. თუ
 წმინდა გულოთ მოინანებს.

— არა, ჩემოვს არ არის მოცევა, — ჩა-
 ფიქრებით სთქო ოსმან აღამ. — არა სჩანს
 მოცევა.

— სასო წარკვეთილებას ნუ მისცემ თავსა,
 ღმერთი მრავალ მოწყალეა, გაუმეორა

დურმიშანმა.

— ეჲ! გვეყოფა, ყუაღრავად მოვაწყინე თავი, — დაღონებულთს დამადითი ყუთხრა ოსმანადამ ჭ ყბანა ბიჭებს ცხენებს მოძხადება.

— შენც ჩუქნთან წამოხვალ ვგონებ, ვინა დურმიშანს, — გზაზე მოვილამაზრავებთ შენ მოძავალ ცხოვრებაზე.

— გახლენბი.

რამტენიმე მინუტის შემდეგ შეჰდენ ცხენზე ჭ გასწიეს. ჭირი იქ დავადე ღიხანი აქ მოვიტანე.

— ოჲ! ეგ შენ არ ყუნდა გეთქო, ყუთხრეს აღექსის რა გაათავა.

— მა ვის ყუნდა ეთქო?

— ვნაშ — ღიბერადის.

ვნაშ ღიბერადის ვეძახოდით ვნაშ ღოსა იმიტომ, რა დიდი გულმოდგინებით სურდა: ეძების განთავცხულოება ჭ ყოველსავე ბატონემოზაზე აშავესა შეიტყობდა ხომე სულ ყველამე წინ.

— ხუალ სოქოს იძინ.

ხუალ ვნაშ ღიბერადმა. ვნაშ ღიბერადლო მოემხადე, მაგრამ მაღალი ჭრახვებსვი თავი დანებე.

— თქუწნი ვამოჰდავრებულთი ბატონემოზაზე სულ არას ვიტყუ, სოქო ვნაშ ღიბერადმა.

IV.

— ნათლიამ გაზედე შეთქი, გაზედე!

— ხმ, ხმ, დედაკაცო გადუბრუნე ეჭვა-
დი, სულ დასწვი!

— კარგი, სიტყუა ზანზე ნუ ააგდე შენ გე-
უბნები!

— რასა შენი ჭირიძე?

— გაზედე შეთქი ჩემი ნათლიულის გათ-
ხოველა.

— ავი ვზედავ თუ მთხოვა ვინმემ:

— აი ძველ მოლაქული.

— არა, შენი ჭირიძე, არა. მე იმას ვერ
მივსცემ.

— რატომ?

— რავიცი, აქერ ერთი იმიტომ, რო...
ეჰ, ზევრი მიხეხებია რატომც არა.

— მაინც რა არის, მითომც ბიჭი არ ვარგა?

— ბიჭი ვარგია მაგრამ...

— დაანებე თავი მაგ მაგრამებს.

— მაგრამ ყოვს ცოდოა.

ამ სიტყუებზე ზარველი მოლაშარავე დაი-
ღრიჭა ასე, თითქო ყჩხვლიტა რამეძო.

— რა ყძავს, რო ყოვს ცოდოა, იმიტომ
ვაი ბიჭი არ არი? აქერ თრი წელი-
წაღია რაც ჩემთან არის ჭ მს თუ მნამდენ
ფული იძოვნა. კარგი არ არის?

— ვარგია. მაგრამ მე ხომ იცა იმ ქალის მეტი არა მყავს რა, მინდა რომ ერთ სერიანს მივსცე ვისმე.

— ვინ არის შენში სერიანი?

— ვინაც ღმერთი მოგვსცემს. მე მინდა ერთი სწეული აზნაურს მივსცე ვისმე.

აქ ისევ პირველი მოლოძვარე დაიღრჩვია ისე, თითქმის გულისთვან მოსწევე ტყეს რაშეო.

— ახლა რა არის რომ აზნაური არ იყო?

— აზნაური სხუა რამ არის ჩემო ნათლია. ერთი გოგო ბიჭი მანც გყოღოება მოსამსახურეთ, წყლის მანც თითონ არ მოიტანს, ჰყრის მანც თითონ არ გამოაცხობს.

— განა იმისი ცოლი ვი გამოაცხობს ჰყრის, განა იმასვი არ შეუძლიან, რომ იყოღიოს გოგო ბიჭი?

— რატომ, მაგრამ იმან ფულია უნდა აძლიოს, აზნაურს თავისი გყოღოება.

— თუ ავრეა ხუცოვე უყიდი ყმებს.

— უყიდე, ღმერთმა კელი მოგიძვართოს.

— მეძრე ხო მისცემ?

— არ ვიცა. უძოკეთოდა, ნათლია, უძოკეთო! მეც ოჯახის შველი ვარ, მტერი მყავს ჭ მოკეთე, მინდა იმათში თავი გამოვიჩინო სიძითაც ჭ მოკეთითაც.

— სულ ცეწყულია ჩემო ნათლიამა, ასეთ ქორწილს უხად რომ პირველ თავადის შვილს

ანა ჭქონიყოს.

—რა გამოა იმითი?

—ის გამოვა, რომ ამ დროებით შენ ძვრებს იმითი თუჯლებს დაუყენებ, მეძრე ღურძინშანი ისევ დაიწყოებს ვაჭრობას, მოიგებს ფულის ჭ ხომ იგი ფულის რა შეუძლიან?

—ფული გვარ შვლობას ვერ გამოუყვლის.

—ძრადლია, მაგრამ, რომ ის გვარი შვლოები დაწნატრიდენ იმას, ის გვარი შვლოები რომ თავზე ადვენ იმას, რომ იმით ასეხობს ფული?

—ოე, შენ შენი მოჭყე, ხლი ვინდა გელაძნაქება.

—ვსტყუი თუ?

—ანა სტყუი, მაგრამ რომ ისეთი იყოს, რომ ვინდა შენ ანობ, შენ ღურძინშანს უნდა ჭქონდეს ბგერი ასი თუძანი.

—ეჭნება.

—საიდვან?

—თავისი ვაჭვარობით. ჭ მე ვიცი რითა, მე მივსტყმ ჩემი ქონების ნახევარს.

—რათა?

—ის მე ვიცი. ავი გეუბნები რომ უნდა შეუდგე ღმერთსა, იქნება კიდევ შეღირსობს მოტყუება.

— აო მოჰყევ კიდეკ. როდის დაწებებ
შენ და შენ ბოდუას თავს?

— როცა მოვკვდები.

— კარგი მაშა ნუ წავაწყენდება მაგის-
თანა ღობარაკს თავი დაწებებ.

— მაინც რას შეტყუ?

— მეძრე მეძრე, ჭერ ვახშიმი ვსჭამოთ.
სუჟრა გაძლეოთ ვინა ხარო მანდა, დუქახა
შეორე ოთახში.

— ეგ მეძრე ეს ერთი წელიწადი მესმის
შენგან.

— რავეჩა შენი ჭირიძე, ჩემო ნათლია,
ჭერ გამაგდნა ზ რა წელიწადი ჩავარდე?

ახე ღობარაკობდენ ორი ხნოვანი ვაჟა
სურამში, ქრისტისძობის დამეს, მკვდომნი
ქართული დაწახის კერის პირს. პირველი
ამათვანი იყო, თუ იტანით, ჩუშნი ნაღობი
ოსმან ჯდა, რომელმაც შემდგომ შეხვედრისა
დურმი მხანთან, ის დაიჭირა მოგვამადგირეთ
ზ იმპარება ვაჭრობაში. მეორე იყო სუ-
რამის მცხოვრები გლეხი სხელიად, მაგრამ
რად გინდით სხელი.

დასხდენ ვახშიმზე. პირველიად დაჟდა
ჩუშნი უსხელით, მეძრე იმისი შეუდლოე,
შემდეგ იმისი ქალი ზ უკანასკნელიად ოს-
მან ჯდა.

— აბა ნათლიყოთ არ ვახოვდებო?

— ვარდი ნათლიას მხემ, დამეხსენ, ზე მორ-
ცხოვნი დიხედა მარს.

— მტყუყუნს რა ყოხნა, რა ვიდეც ვა-
ძება ხომე, რა გეტყვ.

— ვარდი თორემ წავალი აი! ყოხნა ქა-
ლმა ზე დაჭვრა გელი მუხლზე.

— რა სიქმრო გიშოვნე, რა ილაღე?

— თვლი იმასე დაუდგება, მე ქმარი არ
მინდა.

— რატომ ქალი?

— არა იმიტომ.

— მინც? მოლოზნათ ხო არ ყნდა წახვიდე?

— არა.

— მაშ ქმარი რატომ არ ვინდა?

— არ მინდა, მე დედასთან ყნდა ვიყო.

— მაშ მან ყნდა დაჭვრდე?

— ჰო.

— ნუ მამაშკულობს, ავრე ნუ გაწყრება
დიმილით ყოხნა ოსმან აღამ.

— მაშ ნუ შეუბნება ხომე შენც ზე არც
მე გეტყვ.

— ჰო, ვიცი მამა შენმა გაგათხოვოსკი
არ გათხოვდები, მაგრამ მე რა გიშოვნო
სიქმრო იმასკი შეირთამ, ვანა?

— არა.

— ახლა რა არის შენი არა ზე არა.

— დურმიშხან აქ მოდი, დაუძახა მეორე

თახში.

ღურმიშანი შემოვიდა.

— გადახტა ავოცე ჩემ ნათლუყოს ჭკულობე რომ ბუჭყელი გაქმეს მიგცა ნიშნით, უახსნა თხმან აღმ ღურმიშანს ყურშია. ღურმიშანი გადახტა, ავოცა ქაღის ჭ მისცა ბუჭყელი. ქაღისა შეჭვივლო, წამოხტა სუფრის-ღვან ჭ გავარდა ვარშია.

— უი დამიდგა თვალგები! ეგ რა ჰქენით? მსოქეა დედამ შეხედა თდნავ ღიმილით ჭ ცუჩეებზე მიიღო თითგები.

— მამამ შეხედა თხმან აღას გაჟეჯეგებით ჭ დინახა მის თვალგებზე თრა ცრემლია. სეჩყელის მის მოგონდა, რომ იმისთუნც შეიძლე-ბოდა ამ გვარა ბგდნიერება თავის ნაცოხთან.

— რას ჰქვრები ვაცო? სტარი? ეს რა შეჯვი, რაზე შემარცხვინე? გამხილეს შენვე შენი სანიდისი თუ არა?

— არა ნათლია მამ, ეს სხუა ცრემლია იყო. დეუძხეო ჩემ ნათლუყოს გამოვიდეს, მო-მლოცამს სიძე. მოდი ღურმიშან დაჟექი. ქვოვ გამოვა შენი დანიშნულიც.

— მამ აღარ ხუძრობო, მსოქეა მამამ ღიმილით.

— რაღა ხუძრობა, აბა თუ ვაცა ხარ ქვოც ნუ მოგვცემ შენ ქაღის, დმერომანი გავლო ჭ მიუღო სოფელში თავს მოგჭრი.

— მართლა, დედა ვაცო, ცუყუალიღა არი,

წადი შემოიყვანე შენ შენი შატრბაღი.

— ვერე ყუყურად როგორ იქნება, ავა
გითხარი ცოტა დამატალო მეთქი.

— კეთილი ხაქმეს ცდა არ უნდა. ყუბასუხა
ოხმან_აღამ.

რამტენიძე დროს შემდეგ შემოიყვანეს
ქალი ჭ მოუსხვეს დურმიშხანს კვერდით.

— ეჰ, ასე ჩქარა არ მინდოდა, მაგრამ
რავი მოხდა რაღა გაეჩუბა, ღმერთმა დაე-
ლოცათო შუღებო ჭ მე მაღირსოს ვახ-
რება თქუწნის ბედნიერებით, ყოხრა იმთ
ქალის მამამ.

— ადექით გელზე ავოცეთ. ასწავლა ოხ-
მან_აღამა.

— ასეო დანიშნულნი ადგენ ჭ გელზე
ავოცეს, როგორც ქალის მშობელს, ვერე-
თვე ოხმან_აღს.

— ღმერთიან გაკუროხითო შუღ... კვლარ
დაასრულა ჭ გადმოსცვივდა სრემლეობი
ოხმან_აღს.

მეორე დღის აღარ იყო სურამის ვარ-
შემო სოფელი, რომელშიაც დიდი ჭ შატ-
რა არა ღაპარაკობდა ამ ანბაჟს. კიდევ გა-
მოვიდა ცოტა ხანი ჭ ასივე სოფლები შე-
იყარნენ დურმიშხანის ქორჩილში. ჭ აი,
დურმიშხან დვას ეკვლესიაში ღუთის ტაძ-
რის წინ ჭ აძლევეს პირობას თავის მეუღ-

ღებს საკუთარადვე სიყვარულთა, მაგრამ
 ყუყვარდა იმას თავისი დანიშნულება? არა, იმას
 არ ყუყვარდა არც გზობდგული თავისი დანი-
 შნულება, არც გულის ვარდი ჭ არც ოსმან-
 ჯა, ღირსი სიყვარულთა იმა კეთილთაოჯს.
 რომელიც ყუყ იმან დურმიშხანს ჭ არც
 დქროთი, შემომქმედი მისი. იმას ყუყვარდა
 მხოლოდ სიძლიდრე ჭ თავის ზატვი ჭ იმათ
 მოპოვებას შესწირა ყოველივე კეთილი
 გრძნობა გულისა. რათ ყუნდა იმას სიყვ-
 რული, რომდესაც იმას აყსრულიდება თავისი
 ოცნება, რომდესაც ის იქნება მდიდარი, ზატვი-
 ცემული ჭ დაუმოვიდებულა. რა იქსითა
 ყიდულაობდა ამ საკეთილთა, იმას არა შქონდა
 საჭიროება გამოკითხვისა. ჭ აი სიძლიდრი-
 სათუ მამაკაცი ყიდის თავს, რომგორც ერთი
 კურტიზანკათაგანი. საწყალი ოსმან ჯა!
 იქან მისცა დურმიშხანს ნახევარი თავისი
 ქონება იმ აზრით, რომ ის ერთხელ მო-
 გონება იმას ჭ აყნაება დქროთს ერთს
 სანთელს იმისი ცოდვების შესასუბუქებლად
 ჭ იმისი საულთაგზე ჩიზოადება ერთს ერთგუ-
 ლს ცრემლს. საწყალი ოსმან ჯა! რა მწა-
 რეთ მოსტყუყვდი შენ ვიქრებში!

— ოსმან ჯამ ორი თვე დაატალია დურ-
 მიშხანს ჭ შემდეგ წაიყვანა სტამბოლში
 ჩახაბარებლად თავის ქონების ნახე-

ვარს. რო მივიდნენ სტამბოლში ოსმან-
 ლამ ნახევარი ქონება თავისი მართლად მისა
 ლყრძიმხანს, მეორე ნახევარი კი შესწრა
 ეკვლეხის, თითონკი, შემდგომ დღითსვისა
 ნატრიონხადგან ცხადდ აღვიარა ქრისტე.
 მოგვხსენებთი რა წვალუებს მიიღებდა ახ
 მხმადანთავან? იმ ახრით, რომ როგორმე
 მიექცათი ისევე მხმადანთავ სტყუობზე, ოსმა-
 ლოთი მოკლებმა ზ სხუთთა ახმარეს ყოველი
 შესაძლო მათგან ცხივრება, მაგრამ რომ
 სიკეთით ვერ შეიძლებს იმისი მიქცევა, მე-
 მრე ახმარეს ძალა ზ ამასთვს მოღალტეს
 იმითზე სხუა ზ სხუა ცანჯვანი, მაგრამ იმი-
 თოც რო ვერა ვახდენ რა, შემდგომ კრეს
 შეყა, ესე იგი ვახჭრეს შეყაზე. ლყრძიმ-
 ხანიკი იმ დროს, როდესც იმის წვალუებ-
 დენ ზ შემდეგ ისე სმინლად მოკლებს არა
 ფიქრობდა არცა ერთსა ღონისძიებას იმის
 შეგლისათვს ზ შემდეგ სიკუდილისა იმტენი
 ვერ შეიძლო გამოვიხორენა სტამბოლის
 მართებლობისათვს იმისი დამარხუა. სწყალი
 ოსმან ლის გუჰაძი ევდო რამტენიმე ხანი სტა-
 მბოლის ქუჩებში, სანამ შესწყუებულთა იმის
 სურნით არ მოიგონეს გადაგდება იმისი
 ზღუაში.

ზ სად ქონდა ლყრძიმხანს დრო ქალთ-
 ჩუნსახვით ცარიღისა, ან რბენისა ეკვლეხი-

ებში ოსმან აღის სულთს ვანსასკენებლად. ის იმ დროს, როდესაც ოსმან აღის ავღებდნენ ზღუაში იდგა ზოსტორის პირზე ჭელთა ვემს ყირიმადგან საქუდე კალმუხის ტყუვებით, დაკვეციოს ოსმან აღიდგან ჭიმისგან ვადაცემულის დურმიშხანზე. იდგა იქ ჭ ფიქრობდა ვაყიდვით სად ყუჯრო მოიგებდა, იქვე, თუ ყუჯოყ წამოიღებდა საქართველოში.

— აჟერ აქ ვივაჭრებ, — სოქო რაქტენიმე წყუთის შემდეგ, — ჭ მამრე წავალ საქართველოში.

— ამ ვარდაწყვეტის შემდეგ დურმიშხანი დარჩა მართლთა სტამბოლში რვა თვე ჭ ისე ვაერთო ვაჭრობაში, რო არც ყრახელ არ მოავთანდა ცოლია ჭ არ შეცუოზინა, რო ვიდევ იყო ცოცხალი. რვა თვის შემდეგ დურმიშხანმა მოგლი ქარჯნი სხუა ჭ სხუა ფარჩები წამოიღო სტამბოლითგან ჭ წამოვიდა შინ. შინ ცოლმა დახვედრა მძვენიერი ვაჟი. სწყალ ქალს ეგონა, რომ იმითი ვაახარებდა დურმიშხანს, ის მოესვეოდა ჭ აკოცებდა ტკბილად ვაჟის დედას, მაგრამ დურმიშხანმა დაჰხედა ყმაწვილს, ვაილიმა ჭ ჰკითხა დედას:

— აჟერ ხო არ მოგინათლოამი?

— არა, მაგრამ ჩვენთანო ვოგია მოხოვს,

შე მოწნათლიაძო, ყუბასუხა ცოლია.

— გოგიავი არა მოგია არ გინდა! ყოხანი, რო თავადიშვოს უნდა მოანათუღინოს-თქო.

— თავადი შვლია რაღა არის, ის გოგია ყუფრო მოკეთობს არ გიზამს.

— შენ რა იცი რაღა არის, შენ შენი სექმე იცოდე, შენ ჩემ კაიხვაში ნუ შე-მოღინებ.

— მანსკვი ვიტყვი, რო ჩუქს თავადიშვ-ლი მოკეთობს ვერ გვიზამს.

— რა იცი შენ? ერთხელ, რო დიდმა თავადმა დაგეძახოს შენ ნათლიაღედა, ერთხელ რო იმისმა ცოლმა გამოგარჩიოს შენ სხუა დედაკაცებში ზე მოგიკითხოს, აა მიიხარა რათ ღინს. ჰა? შემდეგ გაიხდება შენი შვ-ლი ვინ იცის მაშინ როგორ ყუბასუხას შენ რა იცი დედაკაცო! ზე დურმინშანი და-თუიქრდა ზე წარმოიღვინა როგორ გაზდიდა შვოს. აი ხედავს ის შინ ცხენზე ზე ახლამს თავის ნათლიას. დიდ შეიდანზე გლია დიდი ქუა ზე იმაზე დვას ვერსხლის თასი, აი გა-მოაჭყენა ერთმა თავადის შვლიმა ცხენი, წა-მოიგდო თოფი, ესროლა თასს, მავრამ აცდინა, აი მოდის მეორე, აა იმანც ვერ მოარტყა, აი იმის ნათლიამ გამოაქროლა ცხენი, სტყუარსა თოფი ზე ვერ მოარტყა,

აქ მოაჭენებს ცხენს იმისი შვლი, კობტათ
 ვადმოიგდო თოჯი ესროლო ჭ ვაღვდო
 თასი, კითხულობენ ვინ არის ეს ყმაწვილი,
 თითონ მეუკ იკიახამს იმის დედამას ჭ ვა-
 მოხადება, რო ის არის დურმიშხანის წა-
 შალოძის შვლი. რა ზედნიერი იქნება მაშინ
 დურმიშხანი! ან ია იმისი შვლი, ჟერ ჭა-
 ხუკი შევიდა ზერათ. შეხეთ რა მშვენიერი
 ანგელოზავით სხე აქვს, ყურა დაუგდეთ
 რა მშვენიერ ტვბილი ხმით კითხულობს
 მარხვანს, შეხედეთ ამ კითხულობაზე როგორ
 ვასწარვს თავსული მლოცველით, ხოლო
 აქა იქ ამის ზებრების ქვათქვითი. აი ერთ-
 ხელ იმისი ნათლია შეხვდება კათოლიკოზს
 ჭ თავის ნათლულის კითხვას აქვს იმსთან.
 აი შენაშნა კათოლიკოზმა, წაიყვანა თავისთან,
 აკურთხა ილუმენად, არხიმანდრიტათ ჭ ეპის-
 კოპოზათ. აი დურმიშხანის შვლი — ემასკო-
 პოზი — ზის ცხენზე ჭ წინ მოაუძღვას დროშას
 ჭ მოძეავს სეკლეხით ჟარია ბატონის მო-
 საშველებლად, კითხულობენ ვინ არის ეს
 ახლოვანდა ემასკოპოზი! დურმიშხან სოვდა-
 გრის შვლი. თუ? რა ზედნიერი იქნება მა-
 შინ დურმიშხანი. ან ვინ იცის, იქნება კათო-
 ლიკოზხატ გახდეს. თუ! მაშინვი დურმიშხა-
 ნი აღა დაუკრამდა თავს არც ერთს თავადს.
 მეორე დღეს სურამში აღარიყოთ თონე,

რომელთაც არ ცხობილდა ზურა ჭნახუქა
 ღურმიშხანს შუოს ნათლობას. მართ-
 ლა ჭ სავანებზე ნათლობა რომ თურმე გა-
 აკეთა. თავის ღვინა რაც რომელი ეხება ჩვენ
 საქართველოში, თუ თათრებში, ყველა მთა-
 მხედრინა ჭ თათქმას ღვინა სავანებზე აღარ
 იყო სთუყუა, რომელიცემაც ღვინა ჭ მატა-
 რა არ მთამატყუა. ყმწვილი მონათლა თ-
 თავადმა ქახობრო აბაშიძემ, რომელმაც იმ
 დროს იყო იმ მხარეს, ჭ დაწინააღმართი
 გომლი გ. ცა. ნაცვლად ამას მკლავის მღუ-
 ნად გაუგზავნა ღურმიშხანმა ერთი ყმწვე-
 ნიერესა არაყული ცხენი ავადებულა სხვა
 ჭ სხვა მკლავს. სჯობდათ, სწორეთ ამ
 დროს იყო დაწინააღმართი ისწინა, რომელიც
 წავიციხა სწინაღობა გულის ვარდმა. მართ-
 ლა გულის ვარდა? ისე დავეჭვწყდა!
 ესევე მოგახსენებთ იმას ისტორიასაც.
 დევსენ გაიზარდოს მანამ ზურაში, ეს სავ-
 ლა დაარქვეს ღურმიშხანს შუოს, დევსენ
 გაიზარდოს, ჩვენ კიდევ შევხვდებით იმას.
 როდესაც ის იქნება მშვენიერი ყმწვილი
 გ. ცა, სიამპარტნავე მამისა, ნუვეში ღვინა
 ჭ ოცნება ზევრ ღამეზად ქალით.

დ. ჭონქაძე.

(დასასრული იქნება იანგრის პირველ ნოქრში.)

მეფე სოლომონ მეორეზე

ჰ მიხ ღრის განმგებლობასზედა

(რუსულითგან.)

1.

სოლომონ მეფე.

სოლომონ მეფის ღრისა სსსსლეათაჲს და მამინდელისა ქუთაისის ქალაქისა მდგომარებისათჲს, სსსსლის ოთასთა მორთულობისათჲს და მეფის გამოსვლისათჲს, მეფის ვარეგანის შესედულობისა და უნათ-საუკეთათჲს, მისისა უსოვრებისა სსსისათჲს . მეფის მოხუძრობისათჲს, ნადარობისათჲს და გზათ წასწლისათჲს. მეფის სსსლის წებრათაჲს.

რიონის წყლის პირზედ, ახალ ხედის მახლობლად, არის მუწლია ქვტვირის შენობა, ამ უძველეს ველობლად გამართულია აქაურის გიმნაზიის ინსპექტორის სადგომად. ვარეგანი შესედულობა ამ შენობისა შესა-

ნიშნავს მაგდენს არა რას წარმოადგენს; მხოლოდ ამითი არის წარჩინებული, რომ ყუანსენგუოს მყოფე სოლომონის სსსხლოდ ყოფილა ჭ საველიად ჰრქმევია თქროს ჩრდობი, ესლა ნაშთი იმერთი არხიტექტურისი. წავიდეთ იმ შენობის სსსხლოდ ჭ გზა გზა ბარემ ეს ადგილებიკა ვნახით, რომელნიც ქუთაისს შეადგენდნენ მყოფე სოლომონის დროსა.

იმ დროს ქუთაისი იყო ძარე ქალაქი ჭ არა ფართო. სდაც ეხლა არის გუბერნატორის ქუჩა იქ უწინ იყო ცარიელი ადგილი; სდაც ამ უამდე არის ბაზარი, იქ იდგნენ უწინ რაოდენიმე კომლი მუჟის მოჰალაბენი; უწინდელი ბაზარი, რომელიც იყო შედგენილი ათის ანუ თხუთმეტი დუქნისგან, მდებარებდა მუშლის ხიდის გვერდზედ, ადგილი, სდაც ახლა მდებარებენ: ბუკოვარი, სსსამართლობა ჭ მას გარშემო მდებარენი შენობანი, მათს მაგიერათ იყო უწინ დიდი კორდი, განგრცველებული მუჟის სსსხლომდინ, რომელიცა იწყოზოდა მუშლი გორშვილის ცაცხვებიდგან ჭ თავლებოდა მუჟის ხალით ეხოხდელს ახლო ხიდთან. ჭ იმას იქით ბალოსოვანისავენ შენობა აღარ იყო რა. აღმოსავლეთის მხარეს ქუთაისს ჰქონდა ცეც ფრიად ახლოს, წითელი წყლი-

დგან დაწეებილი იმ ბორცუაშდე, რომელ-
 ზედაც არის შენობა თავ. წყუთუკადეგბ.სა,
 რომელსა იყუენ ქუთაისს მორაგებდა.
 ამა ადგილსევე უწინდელ დროს იდგა ფრან-
 ვებს ეკვლესია ზე რადგანც ვარშემო მდგე-
 ბარებდა სძარი ტყე ზე იყო დიდი შიში
 ავაზაკებსადგან, ამისოუს ვარდაი ტანეს იმ ად-
 გილს, სდაც ამ უამდაცა მდებარე არის ზე
 სდაც წინათვე დახუდნენ რადიენიმე მო-
 სხლენი ფრანგნი. ადგილსა მძოქლოძო ბა-
 ლის მახლობლად, იყო საკუთრება მეფის
 ვსო.ასა; ზე სდაც ვსოა სდგან ბაღის ფრ-
 ჩატყრა, იქ იყო უწინ დავით მეფის მეყ-
 დლის ვარისა ეკვლესია. ამისევე სიახლოვეს
 იდგა მისი სხახლო, ე. ი. დიდას ხის სე-
 ხლი, დახურული ყავრითა, იატაკებიანი,
 ლამუიანი ზე ბუხრიანი. ამ გუარს შენობას
 ვრქუა ოდა.

ამ გუარნი ოღანი ჰქონდათ მსოლოდ წ'ე-
 ვრთა მეფის გუარისაოა ზე წ'არჩინებულთა
 თავადთა, ვარსა სხუანი შენობანი, მტირეთა
 ხალხთა სდგომად, იყვნენ აღმენებულნი ფი-
 ცრითა ჩაღათ დახურული, ყიატაკო ზე ყბყ-
 სრო. სოლო დარიბთა ჰქონდათ თვსთა სე-
 დგომად სხლენი მოწნული ე. ი. დორაყ-
 ლი. გომძატლის ცაცხვების სიახლოვეს
 იყო დიდი შენობა, ოცის ოთახით, რომელთა

შინაჲ ცხოვრებდა დიდი სიღირსი მკვიდრნი და ამ ოთხებში მკვიდრის მიტოვების შემდეგ, შიიტებდნენ სიღირსი მკვიდრის მოსწავლთა თაგლთა და აზნაურთა. ამისათვის მკვიდრებში მკვიდრის სიღირსი პირველისაჲ, აღაშენა თანაცხადის ცალკე მკვიდრის სხესი, იმ ადგილის სიხლოვს, სადაც ამ უძველესს სიღირსი სიღირსის ხე.

უკანასკნელი მკვიდრის შვიტა ორი სხესი ჯანსაყურებით. ერთი ოქროს ჩრდანი, რომელიც აქამოდისინ არის დაშინებია იმ სხესივე, რომელიცაჲ ყოველი თანადივე, მხარეთ იმ განსხვავებით, რომე უწინ მის გარეშე იმ შვიტა ოქროს ანუ წმინდასიღირსის სხესი და შინადგან ახლანდელის თანადის ნაქმოდ იყო ერთი დიდი სიღირსი და სიღირსის ვედრებით და გარეშე იმ გარეშე იმის ცხადით. ამ სხესიში ამის მკვიდრის ყოველი რა და არის დროს მკვიდრის იმ სხესიში არ უცხოვრანა.

მაგრამ ოქროს ჩრდანი იყო სიღირსი წოდებული ამისათვის რომ იღვა მღვდლის და გრიდის ადგილზე და ამისათვის, რომე ამის ცალკე წმინდასიღირსის მკვიდრის თვალს წინ მშენებია მხედრულითა შინის მღვდლისა შინის და რიონის მღვდლისა თვის მღვდლებითა, ვედრებითა, რიონისა.

მეფეს უყურდა აქ ხადილის მიწოდება ზღისანი, ხადისა მიწოდება საფრეების ღვიწახონა, ზემოსიოვებოდა იუსხად მხლორბელოთ. სხესხოე, რომელმაც მარდის ცხოვრებდა მეფე, სამეფლანსგამო დაიქცა; ზღისა მარტო სამარკველი, რომლისა ნამდნხედ: აქმენდა გამწახიანთს ახლო. გარნა დაშთენილის სამარკველხედს გტყობა, რომეყოვლია მენობა ურიად დადი. ზეგან აქა მსოვრებლებს ახლოვა, ეს სესხლოე მხოვლია ზემოდვრელი. სესხლოე იგი იყო ნამენი ორ რიგად ერთი ერთმანყოხელ. ქემლო რიგი იყო ქვტკარისა, რომელმაც ცხოვრებდნენ მსხუარნი ზემოს ვარის ტყისა ახუ ღარმანსელნი მარნი, ხოლო ზემო რიგი — ნამენი ხისა, რომელმაც იყო განსაკუთრებით მეფისა ზღვლოვლისა მონსხუშნებელი ოთახები. ოთახებში არა იყო რა განსაკუთრებით ყუარის სეგდები; მედიდყოება ზემოელი მამან ჯეგრ არ იტოდნენ. კვლოები ზემონდა ვარგი გარნდაყოთა ფიცრებისა, ფანჯრები ხარხარანი უმანოდ, ხოლო ხარხარში იყო ვახადყოთა წებოლია ფიცრები. სესტყმლო ოთახში ერთს მარეს იყო გამართოლი გრძელი ტხტი დასაჯლომოდ ზემოს საჭმლოდ მეფისა. მსხედ გამლოდნენ ღვიწახა, ზევიდგან ხლოახს ტხტის წინ ხამომკვებულს

მიწამდინან, მის ზედა გარეუენდენ სმარსუკის
 შოკო შოკო ქეჩის, ზ კიდევ დაძვენდენ აბრე-
 მუქის ლეკის ზ შემოუწყოზდენ კედლი-
 ხეკენ მყოძეგსა. ამის მარდამარ დაწყოზ-
 დენ დაბაო რაჭუკის სის სეამესა, რომელი-
 თაჲ მისდგამდენ ცხტის სიხლოვეს მამან,
 რომელსჲ მუჯისგან ყლირსებოდა ვსმე მუ-
 ლის სეამელოდ მის წინაშე. სხუთა ოთხეჲ.
 შიდა მორთულობა იგიო ამისთანავე, სილიო
 მეჯის მოხსენებელის ოთხში ცხტის წინ
 იგიო ჩამოუარებულა ფრჩხის ფარდა აბრე მუ-
 ქის შინაით ვერსხლას რეორლებზე.

მეჯის ოთხში, მეჯის მაუბატოებლოდ
 არავის შეეძლო მესხუთა ზ როდესჲ მოუ-
 წოდებდა რომელითაჲ თაგდა ან აზნაურ-
 თა, მამან იგინი შევედოდენ სესტყემარ
 ოთხში სრულიად შეარბადებულნი ზ და-
 ვებოდენ გამოჭამულნი, ვადრე მეჯე არ
 გამოზმანდებოდა თაგისის ოთხითიგან ზ
 ვადრე მიესლმებოდა მტარის თაგ მოხროთ.
 მამან ყველანი მის წინაშე მყოფნი, ცალიის
 ველით დაგჴანებოდენ ოთუზედ ზ მეორეს
 ველის მიიდებდენ გულზედ, მოიუროდენ
 მუხლსა ზ რომელითაჲ ინებებდა მიზმანესა
 მეჯე მისხლომელოდ, ან ვისაჲ დაუძახებდა,
 მოიხრებოდა იგი კალთაზე ან მუხლზე ს-
 კოცნელოდ. ზ რადგანაჲ სილიომან მეჯე იგიო

ურად აღეზნებინა, მოწყაღე ზ კეთილ მორ-
 წმუნე. ამ სთავს, ითქმის ყოველითს, თავსა
 კეთილ მეყენება მ.ს წინ მუხის მიდ-
 რეკაღსა ზ ეტყოდ: ან არის საჭი-
 რთ, არ არის საჭირო მუხის
 მოიყრიან მსოლოდ ეტოის წინ
 ზ მე ვარ ეტო ეოდ კეთილ. სხვა-
 ვადოდ სოლომონ მევე იყო ურად ეტოის
 მოყენე ზ მევედ კურთხევას დროს. ასრე
 მძუდი, თავსიანი, სიტყვით მისამოვნებელი,
 რომ ეტოის ყუენება ზ მ:ტავცემული
 იყო ყოველითს, მეტადრე წყითლი მც-
 ნიერებისათს. მან იტოდა ვარვად სკნითი
 წყითლი, ყუენება სხუთიერთ. წინებებს
 ვითხე ზ ჰქნა შრავლი კეთილი ზ მოწყა-
 ლე სქმე, ვარნა ჰქნდა ერთი მძმე ნკ-
 ლუთევენება: მეტს მეტი სუსტი ზ ვარ-
 დეწმეტი ივსება. სხუთნ აბ ნაკოყ-
 ლევენებასა არა ვითარძე ცუდი ვარემოყბა
 დაბოლოებისა არა მეყდგებოდარა; მგონდ
 იმისთანა შემთხვევაში რომ დასრუოდნენ
 მისს მძარეხლობის დროს, მან მიანდო იგი
 სრულიად მისთა წინამე დახლოვებულთა
 თავდთა, რომელნიცა ბოლოს დროს იუთი-
 ნ:ც ველან დამორჩილა. უბირველესი დას-
 ჯა მისი ესე, რომ იგი მარს მოაზიდედა
 იმ თავდისძუს, რომლისავან:ც გუელ

ნაკლულო იყო, არ ესაყბრებოდა მას ჭ
 შოგიერთად სრულად განიშორებდა. მაგ-
 რამ შოგიერთნი მტკიცენი ჭანგარებს მთ-
 ყუბარულნი ჭ ჩუშულნი ამ გუბარს დასწყისს
 არაფრად მიიჩნევდნენ დადი სოღოთმან მეფის
 განრისხებულს. ივანი გუბარადვე მოიბრკვდ-
 ნენ მეფის მოჩუბოლებსა ჭ ასრევე მიითუ-
 სებდნენ მსხედ მოქმედებსა. ჭ რადგა-
 ნაჲ ეს მმართველები არ იყვნენ ერთმანეთში
 თანახმანი, ამისათვის მოქმედებდნენ სხუა ჭ
 სხუა მიმარჯვებითა, ამისგამო მეფე მეოთვი
 მისთა სათამაშოდ, ვარდვიდოდა ერთიან მუ-
 ჭარვეზიდგან მეორეში, ყბილივის დარჩ-
 მუნებითგან ყსაუყბულთ ვჭვანობაში, ჭ ამ
 გუბარად შეიქნა მეფე დაუღვეარი, მგრძნობე-
 ღი, სულ სწრაფი ჭ ბოლოს სულ ყელარა
 რაეს მიუხდომელი. მოქმედებდა მოყუიქრე-
 ბლად ჭ დაღუბა თავი თვისი ჭ უნდოდა
 დაღუბუა იმერეთისა.

მ. ყიფიანი.

(დასსრული იქნება პირველ იანერის ნომერში.)

უ. ცისკრის რედაქტორს.

მოუწყალეო ჯედიწივევ!

დიდის გულის მოღვინებით წაგიკითხე თქვენის
უუბნალოსა მეთერთმეტე წიგნში უ. არდაზიანის
თარგმანება, წინა აღძვევ ზემის მასუსის გეზისა
მისს კრიტიკასე; წაგიკითხე ჭ ერთ რიგათ სი-
ნასულში მოვედი, რადგანცა პირდაპირ დაგინახე,
რო ავტორს უკანასკნელი დავთრებიც დაუკარგავს.
ვარდა ამისა მე წინათვე დარწმუნებული ვიყავე,
რო უ. არდაზიანი არ დაიდუმებდა, — ვიყავე დარ-
წმუნებული ამიჯომ, რო ზემის თვალით ვნახე,
რა ღონისძიებასაც სძარობდა იგი, რათამცა „ცის-
კრის“ გამოსვლამდის წაგიკითხა ზემი მოულოდ-
ნელი მასუსის გება ჭ დროით მოესწრო მაგიერი.
მე ვიცოდი თქვენი შეწყობება, მობეზრება ჭ ორ-
გოფათ ეოფნა ჭ ამისთვის ვაგსდი თანასმა, რო

უდრობით წაგვიკითხებინათ უ. არდასიანიძის ჩემი.
სტატია. ესრეთ მან ჰპოვა აღსრულება თვის.
მსურველთა სურვილისა.

მაგრამ რა მიზეზით მოვიდა უ. არდასიანი.
ესრეთ განკუთვნიებაში? — ამის პასუხად მცირე სლა-
ნაოს მოგასხეებთ სიბრძნე სიცრუეობად: ვასლოვსა.
ეს უკუთვალა ირემი, რომელმაც თავის გეგმა.
დააბრუნა მონადირის მასწავლებელსა. აკლეს ზე რაღაც
სამაგრიდ გამოვიდოდა სოლომე, — ბრძა თვალს
ზღვისკენ იქმოდ, იმ იმედით, რომ აქედამ ვი-
თამც ველარების ავებდა? მაგრამ მონადირე სწო-
რეთ იმ მხრიდამ მიეპარა ზე საწყალი ირემი.
დაისაფა თვისსავე უსაფუძვლო მამაცობისაგამო.
აგრეთვე უ. არდასიანიც არაოდეს არ ელოდა ჩემ-
ვან პასუხის გეგმასა ქართულად, რადგან თუთონვე
გამოაცხადა, რომ მე ქართულში ვითამც არა ვა-
მეგობრობარა. მაგრამ სადაც საჭიროება მოითხოვს
სიტყვასა, იქ დუმილი დიდი უკლავა. ამისთვის
ნათქვამია, მცუყანს ცუყილის კარგებამდის უნდა
მიჰყვეო. მე ვიცი, რომ ამ სლაპარსაც უ. არდა-
სიანი «ქელოცონური ოსუნეობათა» ჩამომართმევს.
რა უყოთ? ჩვენი ქართული, მამა-მანური. მა-
ინც არის ზე არა სხუა ქვეყნიდამ მიღებული ან უ-
კდო. ცო, ვეცე რა ნებოთ ურთ ზე სტოკ-
გოლმებოთ ურთ. ისევ თვით უ. არდასიანი
ისმაროს ამ გვარი მალაღფრანკები.

მაინც კიდევ შესამოღებელია ბევრმა იფიქროს,

რო უ. არდაშთანმა ისეთი პასუხი მომიცია, რომელსედაც სძა აღარ ამოძელდება. მაშ იმათ ხანსუცემოდ აღვიარებ, რო ვხადი ხემს თავს სასტიკად დაბარსებულად. აბა სად მუ, გუშინდელი მოსწავლე ქართულის ენისა ზ სად უ. არდაშანი, ასლად გამოჩენილი დედა ბოძი ზგენის სალიცერატურა სასწავლოა. როგორც არწივი ჰმთარავს ვკვება, ისე ზგენი ყრძანეთი მეთანსმდება. ამიტომ მუ გფიქრობ ზემი მოკლე ტექსით, რო უ. არდაშანი ღირსია, რათამცა სასწავლოებამ მიართვას ეგირეგინი ძღვევისა, დაუნის მკლათიან შეკრული.

ნათქაძია, ყოველთხს კოკა წყალს ვერა შიდავსო. რასაკვირველია, რო ეს ზემ ცოდვილთავსედაც ასდეს? ს ი შ ა მ ბ ა რ ე ლ ი კარგი მოტიდავე ზ ფლაგანი ვაჟკაცი იყო, მაგრამ ისიცაი წლეულ სეცციოსოვლობას თურმე დაუმარსებია ერთს ვლდანელსა.

მომიცევეთ, რო ზემი თავი სიზამხარელს დავადარე. ესეც სომ იული ცეზარი არ არის, თქვე დალოცულეობა? რომელთამე ამოდ მოლანარაკეთა ზ ძალათ შწერაღათ თურმე სასაცილოდ ამიგდესკაცო, ბერძენოვს თავისი თავი იული ცეზარად დაუსსაგსო. — აი თვსება ზოგიერთი ფუჭი მოსაქმისა. სეირიანათ აზრის მინვედრას სომ არ დასდევენ, — არა, შენ არ მომიკვდე! ერთ სასელს ანუ ლექსს ჩააცვიდებთან, ესე იგი ღობე-ყურეს მოგდებთან ზ მოჭყეებთან ყვირილსა. ღონ-კისოც-

მაც ესეთი დანაჲება იჯოდა, როდესაც ჰაერში წისქვილებს ებძოდა სოლბე. — ესლა კი იმედი მაქვს, რომ ამისთანა უსიამოვნობას არაგის მივუყვამ, რადგანც სინამბარულია ჩემსავით ვალასული ცაცია.

უნდაკი ვთქვა ლუთის წინაშე, რომ იული ცეზარი და დიდი სიკეთე უყო უ. არდასიანსა. ის რომ არა ყოფილიყო ჩემ პასუხის გებაში, სეცა რაღას დასწერდა ჩემი მტერ მოუფარე? ვაინა უნდა განუცხადო მას, რომ ამ შემთხვევაშიაც ამაოდ ვარჯილა. ვინავე უმორჩილესად აიღობ ლორესცის ისტორია (უკეთესი ზ უფროსელები ამ გვარი თსსულებს რუსულს ენაზედ), პირველ ნაწილში იბოგნოს 654 ვეგრდი ზ ჩაუბრახ პირველსავე პარალელსა, რომელიც იწყობა ესრეთ: Умерщвление Цезаря было для Рима великимъ несчастіемъ (*). თუ უმეტეს შრომას მიიღებს უ. არდასიანი ზ რადდენსამე ფურცლებ სეგით წაიკითხავს, მაშინ სჯობდს, რომ იული ცეზარი არც მეფე ყოფილა ზ არც სამეფოთ ცანჯსედა შედარა. მაშინ რომში რესპუბლიკა იყო ზ არა თვით მპყრობელობითი მმართველობა. იული ცეზარი იყო ერთი სამთავარი, რომელნიცა განაგებდენ რესპუბლიკასა. — ამ მც უმომლოან უჩინო უ. არდასიანს საფუძვლიანათ ისტორიის სწავლა,

(*) Руковод. къ Всеобщ. Исторіи, орд. проф. доктора Ф. Лоренца. Изд. 2, 1845.

მაგრამ რადგანც ეს შარადირ არ ეკუთვნის ჩვენს საყსსა, ამიტომ დავიდუმებ.

მაშასადამე უძველესი ხაჩილი უ. ანდასიანის მახუისსა, თავთა ბალომდის ქაიმა სეფ ამენუბულო, თარღვია თავის თავად ჳ ჩუქია თვითთ სტრიქანსი, უკადითაღ ჳ უადვილთაღ დაქრალი. მიკურს, ჩუქია უფლისხაფრასი ასე რათ ამქარებუთა, რადგანც თვითხეე დასამძი ამბობს, რა მქარალი ჳ მაქმენებელი არ უნდა ამქარებულა? ჳ მურსე, რაღა თელი უყნარის მათსიარბის ხაჯიფია, რომელიც მე სემარბისკით, წყარბუთაღ მოვისმარე ჩემ მასუხის ეგბაში, ჳ უძირაღეს სიგანსეღ ვი არა მარბი-გარა. მაგრამ რა სამართალი უნდა ვინაგორ იმ კაცსა, რომელსაც ვარღვიგარდმთ ვსმის უბრალო ასორები ჳ ჩემში უმსიგანაბნისა ჳ უფორბინობის მეცხა გერათეგისა სედაგს! რა უფოთ, დმურთი ისე განაგებს, რა სოვს სუთ ცალახვს ამოვს, სოვს ორსა ჳ რომელითამე მსოლოღ გრთისა. მადლობა მისს სამართალსა, თუ მეც უკანასკნელუბის რივსებში ვარ!

ამ შემანაგვისათვს ეს კმარა. მე ლიჯგორაღმ-რისა ძალიან თვასა მაქეს ჳ იმიტომ არ განგავრძელვებ უსაგნოღ მეტვეკელუბასა. მე ჩემის მსოთ ვსჯიანდელი ბაახობა უ. ანდასიანთან შემოჩუსნავს დასრულებუთაღ ჳ ვარღამოცია არსიებში ანუ სალოროძი.

დმურთმა კელი მოგიმარითთ, უ. რედაკტორო
თქვენი შემოვიისამებრ თანამძრო მკელი
წ. ბეშქენოვი.

უკულო რედაქტორო!

რუსულად ითქმის: «კლძობი ნაწერსა
საუკითხველნი ამოხილოთ.» — ქართულად
ამ სიტყვს შეიძლება ითქვას რუსულად
დავმატოთ: «სტაძობი ნაბეჭდსა ესთიოც ველარ
ამოხაჭროთ.» — ჩემი ნათარგმნი რომელი რომ
«ცასკანში» დაგიბეჭდიოთ, — ბეჭდვაში იმდენი
შეცდომა მოსულა, რომ ზოგან ახრიც
შეცუტია. — ჩემი სეკუარნი თხზულება რომ
ყოველიყო, მაგდენს არ გამოვეცილებოდა.
მაგრამ შექსმარის თხზულების გადასხუთვე-
რება რუსთველის თხზულების გადასხუთვე-
რებაზედ ნაკლებად აღარ ჩავარდება. — შეც-
დომის ვასწორებებს რადგან სხუა აღარა მოვ-
ხერხებარა, ზოდი შიშინც მოვიხადოთ როგორც
ცასკანს წამვიხველოთ წინაშე, ისე ჭეშმეტე-
სადც სავგლოვანის შექსმარის სხენების
წინაშე; რაც რომ შეცდომა მოგვსვლია,
სავგლოდონი აღვიაროთ ჭე იქნება ჩემს
უყრნაღის შექსმამა თუთან ინებოს ვანმე ვას-
წორება, ჩემს მოვასხენოთ როგორც ყნადა. —

- 62—15— ქეჭენის — ქეჭენის
 63—8 — *Benedicite* *Te*. *Benedicite*
 67—6 — ზებურს — ზებური
 69—10 — გადისაღოს — შიისაღოს.
 75—15 — ემაწვლ-კაცი — ემაწვლი კაცი

უკანასკნელს სამს მოქმედებაში
 არის:

უნდა იყოს:

- 129 — გვერდზე 10 სტრიქონ
 ში: ნაჯივის ტემის — ნაჯივის ტემით
 „ — უკანასკნელს — დაამუქრინა — დაამუქრინა
 132 — 15 — ნაჯივოსნებითის — ნაჯივოსნებითის
 „ — 25 — შემოგვტრუოდეს — შემოგვტრუოდეს
 138 — 6 — ლექსი — ლექსში
 139 — 2 — წელულსედა, — წელულსედა; —
 141 — 20 — როძეო, — როძეო;
 142 — 19 — შთაგრის — შთაგარს
 143 — 3 — ემაწვლ-კაცი — ემაწვილი კაცი.
 „ — 6 — ექორწინა — ექორწინა
 „ — 26 — ამტურეგს — ამტურეგ
 146 — 4 — სანთელის — სანთლით
 „ — „ — ცოლსა რომ — ცოლს რომა
 147 — 25 — განუცევა — განუცევა
 149 — 13 — ამასედა, — ამასედა. —
 150 — 2 — მე თუ მკითხეთ — მე თუ მკითხეთ
 151 — 5 — ღარქმუნებულ გარ, ღარქმუნებულ გარ,

- 152 — 14 — ამა ანგარიშით — ამ ანგარიშით,
- 156 — 14 — სწორეთ — სწორე
- “ — 22 — ამ ქლაქში — ამ ქლაქში
- 157 — 15 — განძობა — განძობა
- “ — 16 — სვლაური — სვლაური
- 159 — 4 — ემაწვლ — ემაწვლი
- 160 — 1 — განსაცდელში — განსაცდელში.
- “ — 16 — გიფიქრო რომ, — გიფიქრო, რომ
- “ — 25 — ევარა აზიორა, — ევარა აზიორა,
- 162 — 10 — ექვსობა — ექვსობა
- 164 — 5 & 6 — მუერაცხება ევ — მუერაცხება ევ ლე-
ლექსი — ქსია
- 165 — 15 — განგაძელებს — განგაძელებს
- 166 — 10 & 11 — დასრწილს — დასრწილის
- 168 — 21 — ოსტატობას — ოსტატობას
- 169 — 13 — ლაერენცია — ლაერენცია
- 170 — 7 — მოვასწრებთ; — მოვასწრებთ;
- 171 — უკანასკნელს — შესამ
ღებელია! — შეუძლებელია!
- 174 — 13 — ჰეგონიათ! — ეგონიათ!
- 177 — 25 — სიტოტსლე — ცოტსლე
- “ — 26 — ხეშთა. — ხეშთა.
- 178 — 1 — ეწამა თან ეგე- ეწამა & თან
ტანა ეგეტანა
- “ — 2 — იყო ასეთი — იყო, რომ ასეთი.
- “ — 10 — ჰეიქრობით — ჰეიქრობით
- “ — 17 — თუ არა — თუ არა

“	— 18 —	თუ არა	—	თუ არა
180	— 5 —	ძოღანდებსა	—	ძოღანდებსა
“	— 14 —	თავისა	—	თავისს
“	— 18 ჭ 19 —	ახრდილიცა	—	ახრდილიცა, სიზ- საზმარი, მარი,
“	— 19 —	გულის	—	გულს
182	— 2 —	შენთან	—	შენთანა
“	— 5 —	დამარტუჭ-	—	დამარტუჭ-
“	— 7 ჭ 8 —	ძოსილისა	—	ძოსილისა, მამუ- რალს,
“	— 10 —	მეჭლების	—	მეჭლებს
“	— 14 —	კოლობი	—	კოლოდები, —
“	— 18 —	არეული დარეული	—	არეულ-დარეული
184	— 13 —	მოგვიდე	—	მოგვიდე
“	— 21 —	ითანე ბერია.	—	ითანე ბერია.
186	— 20 —	სსაფლოა სეფ	—	სსაფლოა სეფ
187	— 5 —	ჭსუფგვს	—	ჭსუფგვს
“	— 26 —	ხემთვს	—	ხემთვს
188	— 1 —	აგუწო	—	აგუწო
“	— 3 —	დრო არის მაგრამ	—	დრო არის, მაგრამ
“	— 20 —	მელსა.	—	მეგლსა.
“	— 23 —	ქუჭყანა სეფ?	—	ქუჭყანა სეფა?
“	— 26 —	ღაღებულს	—	ღაღებულს
189	— 7 —	სუღაწაწემს დილო!	—	სუღა წაწემ- დილო!
“	— 10 ჭ 11 —	მაგისტვსაცა	—	მაგისტვსა
“	— 12 —	განგულცო,	—	განგულცო,

- « — 15 — შიშროება ამ — მოწიწება ამ ფი-
 ფიქსმან — ქრძა
- « — 21 — განძმორდი, — გამძორდი,
- « — 23 — მღერი აქა — მღერი აქ
- « — 26 & 27 — უგრძნობე გრძნობა ძიღებუ-
 ლის კაცის ლის კაცის წყ-
 მოწყალებითა — ლობითა.
- 190 — 2 — მოწყალებათა. — წყალობათა.
- « — 4 — გაეყვარ? — მათძინებდაგან
 გაეყვარ?
- 191 — 24 — შერე — — შე
- 192 — 15 — უკანასკნელ კოცნა — უკანასკნელი ამ-
 ბორი
- « — 26 — ყა — — ზა
- « — 27 — მაცუცეებს — მაცუცემს
- 193 — 9 — სიკუდილი — სიკუდილს
- 194 — 3 — რომელსაც — რომლისაც
- 195 — 16 — მოჭევაო — მოჭევაო
- 196 — 4 — ღონნა მის — ღონნა მისი
- « — 11 — დაკლულიო! — დაკლულიო!
- « — უკანასკნელს — გათენებასეფ — განთიადსეფ
- 197 — 3 — რალა უბედურება რალა უბედურებ-
 ბაა კიდემ
- « — ბოლოდამ 2 — დავსწერე — დავსწერე
- 198 — თავიდამ 2 — განმდევნი, — განმდევნი;
- « — 18 — მომიტანა წუსელოს. — მომიტანა.
- 199 — 13 — ის წიგნი, — ეს წიგნი,

« 21 — აღარ გამოვიდარა, — აღარა გამოვიდარა,
 «—24 ჭ 25 — შევაცუობინო — შევაცუობინო
 200—10—უთანსძობას — უთანსძობას
 201—7 — მსწერს, — მსწერას,
 დამაცებაში—1—გჰთაროძნი-
 ღით — — ვსთარე მხილით. —
 დ. ყიფიანი.

ბრწყინვალოვ კენინა,

ხარბარე ჟორჯადისვ!

მშვენიერის კლმით ნაღუწა იხმულოება
 თქუშნი წერილით, სდაცა მსჟელოობთ გო-
 ნიერულოთ, მივიღეთ რედაქციაში, რომე-
 ლიცა ფრიად მოხარულოა თქუშნის ამ საზო-
 ვადო საქმეში მონაწილეობის მიღებისათვის
 ჭ, რომლისათვისაც დიდთა გმადლოობთ. არ
 არის ეჭვ, რომ ახლა თქუშნის მოხედვით
 გაბედამენ უბაცავცემულოესნი მწერაღნი ქა-
 ლონი, თავიანთ ნაღუწის გამოგზავნას დასა-
 ბეჭდავით. საყვარელი მამულოი ჩუშნი მდი-
 დარია ნიჭით, მხოლოდ გვაკლია სანწყუ-
 როდ ჩუშნდა გაბედა. ნყერიღებით ვა...

ვას, რომელიცა შემოვიტანეთ ჩქსის ყურ-
ნათში (კრიტიკას), — ყველანაირად, როგორც
უჩინებელი თქმსა. ჭეშმარიტად ნაწი თავის
გზავდა შივალს. ნათქვამია ქართულთა: სამ-
თელი საკმელთა თავის გზას არ დაჰკარგავსო.
მოგვხსენებთ, რომ ვარკვევა (კრი-
ტიკა) არის პატრიარქატის წინააღმდეგობის
საოჯახო. ამასთანავე ნება გვიბოძეთ მოგხს-
ენოთ, რომ თქმსა გამოგზავნილი მადლო-
ბის შესმა თავისის წერილობითი დაბე-
ჭდით იქნება იანვრის პირველი წიგნი,
თუცა ჩქსის თავს არა ვსახავთ იქამომდე
ღირსეულად, მაგრამ თხოვნასა თქმსა ეც-
დების რედაქცია აღასრულებდეს შეუსაკლო-
დად.

«ცისკარის» რედაქტორი ივ. კერესელიძე.

გამბეზრის შ.
ქ. ცულის .

რედუქციის სავან.

იანვრის პირველი ნომერში იქნებან მე-
მდგომნი სტ. ციებია:

- I.—ძველის მოთხრობითგან: «ვარდ ჰყო-
ბყოიანი» ნათქვამი მეუის თეიმურაზ მეო-
რისაგან. II.—ახლის მოთხრობითგან: «სუ-
რამის ციხე» დ. ჭონქაძისა. III.—ძველი
ჭ ახლია ლექსები: ახლია წყლი, ი. გერე-
სელიძისა; საიდუმლო ბარათი წ. სოფლო-
ლნი ჭ მდინარე, თ. ალი. ჭაჭაძისა; ფა-
რვან თ. მ. გურიელისა; დუთის მშობლი-
სადმი (იანბივი) ბატონის შვილის თეკლასი;
მადლობის შესმა, ვნებან ბარბარე გორ-
გაძისა. IV.—მეფე სოლომონ მეორეზე
მ. ყიფიანისა; V.—მამულის მოკლას: ვიტ-
რების დამარიღება; წამლობა ცივებისა; შხა-
მან გველმა რომ კაცს ყუბინოს. თ. პლო-
ციცის შვილისა; VI.—გარკვევა: წიგნა მო-
წერილი რედაქტორთან, ვნ. ბარბარე გორ-
გაძისა. VII.—სსჲა ჭ სსჲა ანბანი: შამილის
შეწყობა, თ. ბაქრაძისა.

სსუა და სსუა ანბავი.

ჩიენი, რედაქტორთან მიწერილი შესახებ
რომეოსი. დ. ყიფიანისა.
ჩიენი მიწერილი კნენა ბარბარე ჯორჯაძისადმი.

კელი მოსწერდება

1859 წელს.

ქ. ცვილისში, ქართულის ყურნლის «ცისკრის» რედაქ-
ტორში, კუკიას, კერესელიძის საკლებში.
ფასი ერთის წლის გამოცემისა, ქ. ცვილისში გაუ-
გზავნულად ექუსი მანეთი, სოლო შინ მიწოდებით ანუ სსუა
ადგილებში გაგზავნით: შუდი მანეთი თეთრი ფული.

Печатать дозволяется. Ноября 23 дня, 1859 года.
Испр. должн. Груз. Цензора Св. Алексѣевъ.